

Pelastakaa Lapset

LAPSEN ÄÄNI 2024

Lasten kokemuksia
hyvinvoinnista, arjesta
ja pienituloisuudesta

LAPSEN ÄÄNI 2024

Lasten kokemuksia hyvinvoinnista, arjesta ja pienituloisuudesta

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Lasten kokemuksia ja näkemyksiä on tärkeää kuulla, kun tehdään lasten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavia päätöksiä. Lasten osallisuus tukee lapsen edun ensisijaisuutta yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Lapsen ääni on Pelastakaa Lasten vuosittainen kysely, johon vastaamalla lapset ja nuoret kertovat elämästään ja arjestaan. Kyselyä on tehty vuodesta 2001. Vuonna 2024 kyselyn aiheina ovat lasten ja nuorten kokemukset hyvinvoinnista, arjesta ja perheen toimeentulosta.

Raportti jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäinen osa luo yleiskatsauksen lasten ja nuorten tilanteeseen tarkastelemalla kyselyvastauksia kaikkien vastaajien osalta. Koska lasten ja nuorten perhetaustalla ja taloudellisella tilanteella on merkitystä vastaajien hyvinvoinnin, osallisuuden ja mahdollisuuksien toteutumiseen, tarkastellaan raportin toisessa osassa vastauksia pienituloisuuden näkökulmasta. Raportin kolmas osa keskittyy ratkaisuehdotuksiin ja suosituksiin.

Tulokset paljastavat lasten kokemusmaailmojen lipuvan yhä kauemmas toisistaan. Valtaosalla lapsista ja nuorista menee hyvin, mutta osa jää tästä hyvinvoinnista yhä enemmän jälkeen.

Lapsen ääni ei ole tieteellinen tutkimus. Lapsen äänessä on kyse selvityksestä, joka avaa oven lasten ja nuorten kokemusmaailmaan. Kyselyssä lapset ja nuoret pääsevät kertomaan, miten he asioita kokevat ja niitä tulkitsevat. Lasten kokemukset kertovat yhteiskunnallisesta tilanteesta lasten silmin.

Jotta tämä tieto saavuttaa myös päätöksentekijät, on raportin loppuun koottu lasten omia ratkaisuja ja Pelastakaa Lasten suosituksia lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä köyhyyden ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi.

Raportin työstössä on ollut mukana Yhden Vanhemman Perheiden Liiton nuorten kehittäjäryhmä Tsemppareiden 11–22-vuotiaita jäseniä. Nuorten kanssa on käyty läpi alkusyksyllä 2024 Lapsen ääni -kyselyn vaikuttamismahdollisuuksia käsitteleviä vastauksia, ja ryhmä on päässyt vaikuttamaan tämän osuuden raporttitekstin sisältöön. Lisäksi raportin esipuhe on nuorten käsialaa.

NUORTENRYHMÄ TSEMPAREIDEN ESIPUHE

Nuoruus on meidän mielestä kivaa aikaa. Siihen liittyy vapautta ja uusien asioiden omaksumista. Itsenäistyminen tuo mukanaan meille nuorille sekä haluamaamme vastuuta että välillä työläitä tunteita velvollisuuksia.

Nuoriin kohdistuu aikuisten puolelta erilaisia stereotyyppisiä oletuksia, jotka voivat vaikuttaa itsetuntoomme. On tärkeää, että me nuoret saamme tuoda omaa persoonallisuuttamme sekä eriäviä mielipiteitämme esiin niin, ettei niihin kohdistu paheksuntaa. Monille meistä murrosikä tuomat tunteet ja ajatukset sekä erilaiset elämänmuutokset aiheuttavat huolta. Lisäksi koulussa menestyminen voi tuoda mukanaan stressiä. Ei siis ole olemassa "huonoa" nuorta vaan me nuoret olemme keskenämme erilaisia – osa villimpiä, osa rauhallisempia.

Kaverit ovat keskeinen osa meidän elämäämme ja vapaa-ajan viettäminen tärkeä osa arkeamme. Meistä on mukavaa viettää kavereiden kanssa aikaa ulkona, katsoa elokuvia, retkeillä, käydä kävelyillä ja pelata videopelejä. Harrastukset sekä tilat, joissa voi viettää koulun jälkeen aikaa tehden läksyjä ja tutustuen uusiin nuoriin, ovat meille merkityksellisiä. Vapaa-ajan viettäminen kotona yksin tai perheen kanssa ja rauhalliset tilat sekä nukkuminen toimivat tasapainona muulle arjelle.

Olemme kiinnostuneita poliittisesta päätöksenteosta sekä siitä, miten maailman tilanne vaikuttaa arkeemme. Meidän näkökulmamme tulisi ottaa paremmin huomioon meitä koskevassa päätöksenteossa. Haaveilemme myös matkustamisesta ja uusiin kulttuureihin tutustumisesta.

Me yhden vanhemman perheissä asuvat nuoret kaipaamme tukea harrastuksiin ja asumiseen, jotta meillä olisi samat mahdollisuudet kuin muilla. Helposti saatavilla olevat ilmaiset harrastukset, oma huone sekä yksinäisyyttä kitkevä tukihenkilötoiminta ovat tärkeitä voimavaroja arjessa.

Nuorten kehittäjäryhmä Tsempparit

Ryhmä on osa Yhden Vanhemman Perheiden Liiton nuorten osallisuutta tukevaa vaikuttamistoimintaa

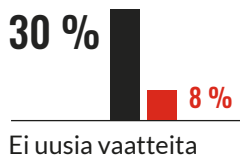
Sisällys

OSA I YLEISKATSAUS LASTEN JA NUORTEN TILANTEESEEN	6
1. Lapsen ääni -kyselyn vastaajat.....	6
2. Lasten näkemykset perheen taloudellisesta tilanteesta	8
3. Hyvinvoinnin kokemukset ja palvelut.....	10
5. Näkemyksiä nuorten vaikuttamismahdollisuuksista	13
OSA II KATSAUS LASTEN JA NUORTEN PIENITULOISUUDEN KOKEMUKSIIN	16
6. Lapsen ääni -kyselyyn vastanneet pienituloisten perheiden lapset.....	16
7. Lasten näkemyksiä perheen pienituloisuudesta.....	17
8. Lasten kokemuksia köyhyydestä	19
8.1. Aineelliset puutteet	19
8.2. Vapaa-ajan ja osallisuuden puutteet	22
8.3. Hyvinvoinnin kokemukset ja palvelut.....	25
8.4. Tulevaisuuden näkymät.....	28
OSA III RATKAISUEHDOTUKSIA JA SUOSITUKSIA.....	30
9. Lasten ja nuorten ratkaisuehdotuksia.....	30
10. Pelastakaa Lasten suositukset lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi.....	33

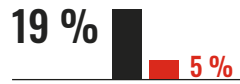
Lapsen ääni 2024

Lasten kokemukset aineellisesta puutteesta

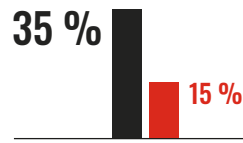
- Pienituloiset
- Kaikki vastaajat

Ei uusia vaatteita

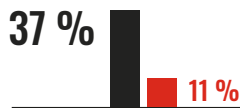

Ei riittävästi ja säännöllisesti ruokaa kotona

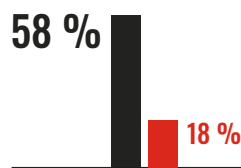

Ei omaa tietokonetta

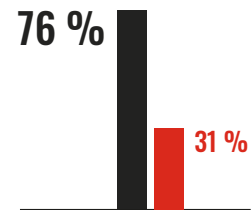
Lasten kokemukset vapaa-ajan mahdollisuuksista

Ei mahdollisuutta maksulliseen harrastukseen

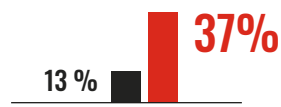

Ei mahdollisuutta käydä elokuvissa, konsertissa, ravintolassa tai vastaavassa

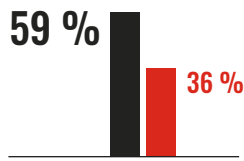

Ei mahdollisuutta matkustaa tai lomailla perheen kanssa

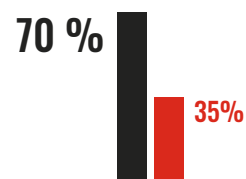
Lasten kokemukset hyvinvoinnista

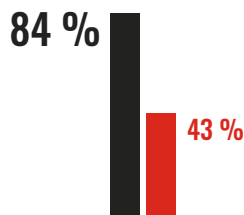
Kokee mielenterveytensä hyväksi

Elämä tuntuu epävakaalta

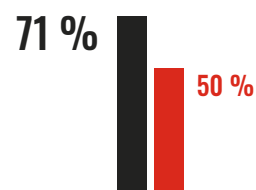

Huolissaan vanhempien jaksamisesta

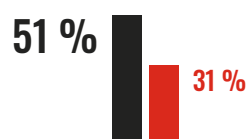

Huolissaan perheen taloudellisesta tilanteesta

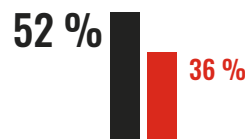
Tulevaisuusnäkömät

Kokee tulevaisuuden huolestuttavana

Pelkää, ettei saa töitä

Pelkää, että tulevaisuudessa tulee lisää kriisejä tai sotia

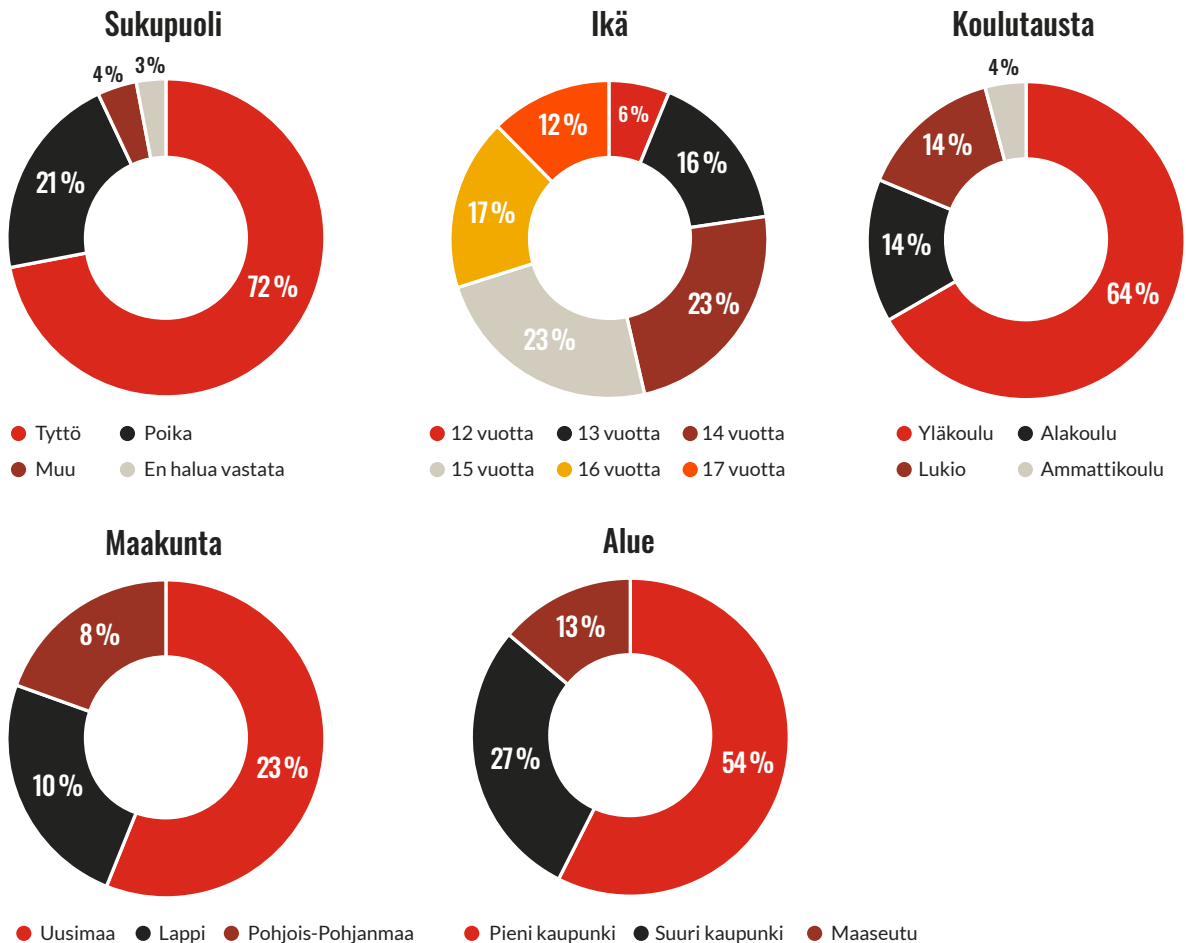
YLEISKATSAUS LASTEN JA NUORTEN TILANTEESEEN

1. Lapsen ääni -kyselyn vastaajat

Lapsen ääni -kyselyyn vastasi keväällä 2024 yhteensä 1653 iältään 12–17-vuotiasta lasta ja nuorta. Kyselyyn vastanneista suurin osa oli 14–15-vuotiaita yläkoululaisia. Vastaajista tyttöjä oli 72 % ja poikia 21 %. Vaihtoehdon ”muu” tai ”en halua vastata” valitsi 7 % vastaajista.

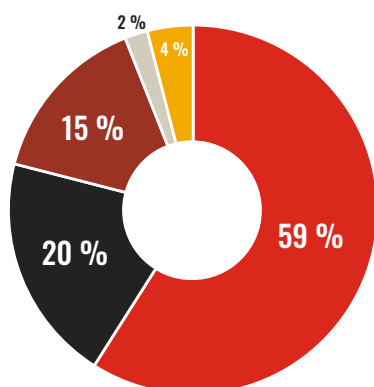
Suurin osa vastaajista oli suomenkielisiä (90 %), toiseksi eniten oli ruotsinkielisiä (4 %) ja kolmanneksi venäjänkielisiä (1 %). Muina äidinkielinä mainittiin mm. viro, englanti, arabia, somali, romani, saame, persia, kurdi, ukraina, thai, dari, turkki, kiina ja espanja. Vastaajat jakautuivat maantieteellisesti koko maahan. Eniten vastaajia oli Uudeltamaalta, Lapista ja Pohjois-Pohjanmaalta. Suurin osa vastaajista kertoi asuvansa pienessä kaupungissa tai kunnassa.

KUVIO 1. LAPSEN ÄÄNI -KYSELYYN VASTANNEIDEN TAUSTATIEDOT

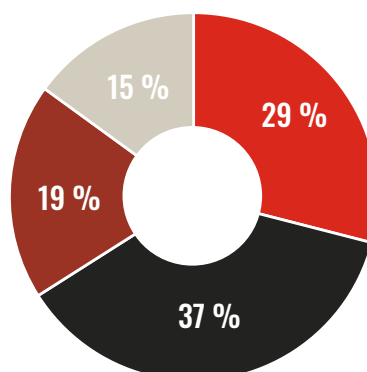
Vastaajista 59 % asui pääasiassa kahden vanhemman kanssa. 20 % kertoi asuvansa pääasiassa yhden vanhemman kanssa. 15 % kertoi asuvansa säännöllisesti vuorotellen vanhempiensa luona ja pieni osa vastaajista asuu itsenäisesti. Muulla tavoin asuvat kertoivat asuvansa isovanhempien luona, sijaisperheessä, laitoksessa, perhekodissa tai kumppanin kanssa. Perheissä oli yleisimmin kaksi lasta.

KUVIO 2. ASUMISTAPA

- Kahden vanhemman kanssa
- Yhden vanhemman kanssa
- Vuorotellen vanhempien välillä
- Itsenäisesti
- Muu tapa

KUVIO 3. LASTEN LUKUMÄÄRÄ PERHEESSÄ

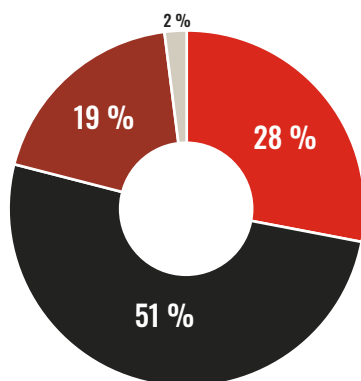

- 1
- 2
- 3
- 4 tai enemmän

Vastaajista suurin osa kertoi, ettei heillä itsellään ole arkea haittaavia sairauksia tai rajoitteita. 60 % kertoi, ettei muillakaan perheenjäsenillä ole pitkäaikaista sairautta tai vammaa, joka haittaisi arkea.

Vastaajista 28 % kertoi kuuluvansa johonkin vähemmistöön. Suurin osa vähemmistöön kuuluvista vastaajista koki kuuluvansa seksuaalivähemmistöön (71 %). Seuraavaksi suurimmat vähemmistöt olivat lasten vastausten mukaan sukupuoli-identiteettiin (27 %) ja monimuotoiseen perhetaustaan (19 %) liittyviä. Lisäksi vähemmistöasemaa kuvattiin mielenterveysongelmiin, nepsy-haasteisiin tai ulkonäköön liittyvänä asiana.

KUVIO 4. KOETKO KUULUVASI JOHONKIN VÄHEMMISTÖÖN?

- Kyllä
- En
- En osaa sanoa
- En halua vastata

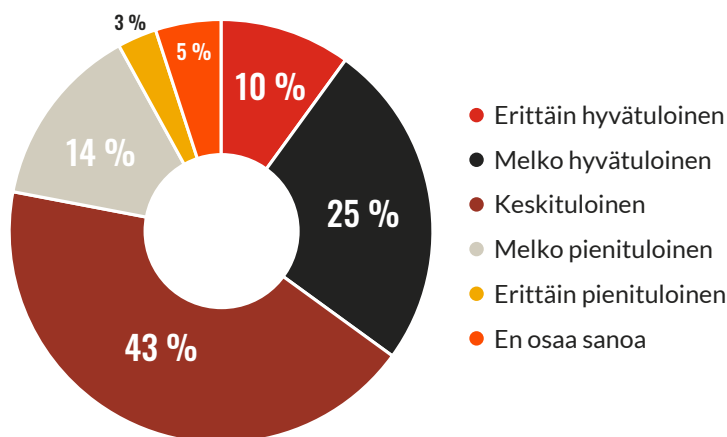
2. Lasten näkemykset perheen taloudellisesta tilanteesta

Lapsilta kysyttiin heidän näkemystään perheensä toimeentulosta seuraavan kysymyksen avulla:

Mielestäni perheeni taloudellinen tilanne on... Vastaa sen mukaan millainen käsitys sinulla on asiasta, sinun ei tarvitse tietää varmasti oikeaa vaihtoehtoa. Hyvätuloisella tarkoitetaan perhettä, jossa perheen tulot ovat hyvät (esim. palkka on hyvä) ja rahatulot riittävät hyvin elämiseen. Pienituloisella tarkoitetaan perhettä, jossa on pienet tulot ja rahatulot eivät riitä helposti elämiseen.

Lapset saivat itse valita oheisen kuvion vaihtoehtoista sen, joka vastasi heidän mielestään perheen taloudellista tilannetta. Vastaukset jakautuivat seuraavasti:

KUVIO 5. PERHEEN TALOUDELLINEN TILANNE

Suurin osa perheistä on lasten kokemuksen mukaan keskituloisia. Pienituloiseksi perheensä kokevia vastaajia on 17 %, mikä on edellisvuotta (14 %) suurempi osuus. Kaikkien vastaajien kohdalla perheen tulot koostuvat pääasiassa palkkatuloista (80 %) ja yritystuloista (15 %). Sosiaaliturvatuukien osuus on 13 % ja toimeentulotuen 4 %.

Huomionarvoista on se, että 5 % vastasi, ettei osaa sanoa perheensä taloudellisesta tilanteesta. Tätä avattiin kertomalla esimerkiksi, että vanhempien eron ja/tai vuoroasumisen vuoksi taloudellinen tilanne voi vaihdella huomattavastikin sen mukaan, kummalla vanhemmalla lapsi kulloinkin asuu. Tämä osoittaa, ettei taloudellinen tilanne ole lasten elämässä välttämättä yksinkertainen asia ja se voi vaihdella erilaisista tilanteista johtuen.

”Toisen vanhemman luona melko pienituloisen ja toisen melko hyvätuloinen.”

”Koska toisen vanhempani tulot ovat suuremmat, huomaan aina eron, kun menen toisen luo. Joskus tuntuu, että toisella vanhempani luona ruoka on ns. epäterveellisempää, koska ruoat, jotka ovat terveellisiä, ovat kalliimpia.”

Vastaajista 49 % kokee perheen selviytyvän taloudellisesti kaikista menoista helposti ja 40 % kohtalaisesti niin, että selviytymiseen liittyy pieniä vaikeuksia. Todella paljon vaikeuksia koki 5 %. Viime vuosien poikkeusajat, kuten hintojen nousu ja koronapandemia, ovat vaikeuttaneet selviytymistä vähän 44 %:n mielestä ja paljon 15 %:n mielestä. 28 %:n mielestä poikkeusajoilla ei ole ollut lainkaan vaikutusta.

”Ongelmat eivät ole suuria mutta hintojen nousu on vaikuttanut taloudelliseen tilanteeseen eikä enää ole esim. hirveästi ylimääräiseen rahaa ja jotain tarpeellista ei välttämättä heti pysty ostamaan.”

Taloudellista tilannettaan lapset kuvaavat monin tavoin. Keski- ja hyvätuloisilla korostuu yleisemmin se, ettei rahan riittävyttä tarvitse miettiä, mutta rahaa ei myöskään käytetä tuhlailevasti.

”Me ei jouduta ajattelemaan kaupassa onko rahaa ruokaan mutta ei me mitään uusia telkkareitakaan ostella joka päivä.”

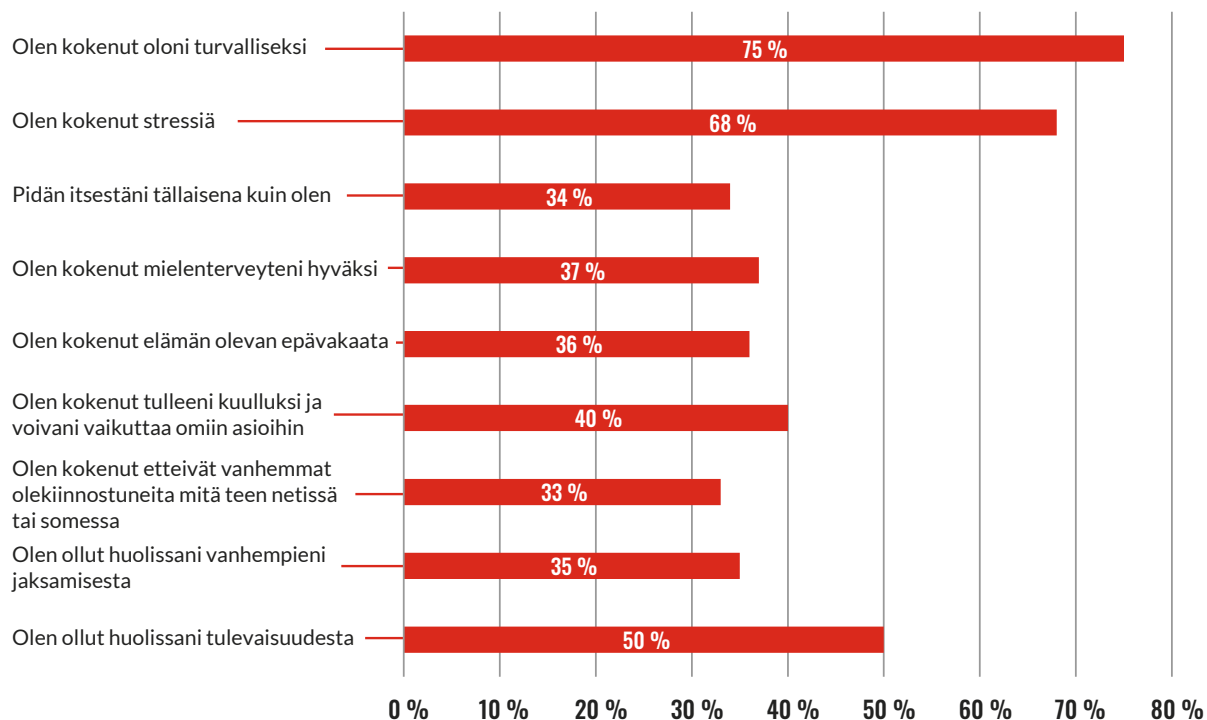
Kun tarkastellaan kaikkia vastaajia, on suurimmalla osalla mahdollisuus hankkia erilaisia tavaroita (uusia vaatteita, älypuhelin, jne.) ja osallistua vapaa-ajan tekemisiin (elokuvissa käynti, harrastukset, jne.). Merkittäväksi erottajaksi näissä mahdollisuuksissa muodostuu perheen taloudellinen tilanne, pienituloiseksi oman perheensä arvioineiden lasten jäädessä useammin paitsi edellä mainituista asioista. Tätä kysymystä tarkastellaan pienituloisuuden näkökulmasta tarkemmin raportin toisessa osassa.

3. Hyvinvoinnin kokemukset ja palvelut

Hyvinvointinsa koki kyselyn vastaushetkellä hyväksi 27 % vastaajista. Vaihtoehdon kohtalainen/”ihan ok” valitsi 48 % ja huonon 21 %. Vaikka vastaajien kokemuksissa on myönteisiäkin huomioita, moni asia herättää huolta, kuten alla oleva kuvio osoittaa.

KUVIO 6. VIIMEISEN 6 KUUKAUDEN AIKANA

Mielenterveyteen kerrottiin vaikuttaneen heikentävästi esimerkiksi koulupaineet, kiusaamiskokemukset ja rasismi.

“Alakoulussa kiusatuksi tuleminen aiheuttaa yhä ongelmia puoli vuosikymmentä sen jälkeen.”

“On ollut paljon ahdistusta koulussa pärjäämisestä.”

“Isoin asia joka huonontaa mielenterveyteni on rasismi, meidän koulu on erittäin rasistinen ja olen ainoa ei-vaalkoinen oppilas koko ikäryhmässäni, niin se on hieman ärsyttävää. Joskus muut oppilaat haukkuvat minua etnisyyteni takia niin toivoisin et siihen puututtaisiin enemmän.”

Netissä vastaajat olivat kohdanneet jonkin verran epäsuotuisia asioita kyselyajankohtaa edeltävien kuuden kuukauden aikana. Esimerkiksi usein tai jatkuvasti oli kohdannut väkivaltaisia tai muuten ahdistavia kuvia, tekstejä tai videoita 16 % vastaajista, nettikiusaamista (esim. ikävät kommentit, valheiden levittäminen, uhkailu, ulosjättäminen) 22 % ja asioita, joista tulee tunne, ettei ole yhtä hyvä kuin muut 39 %.

Vastaajista 76 % kertoi heillä olevan yksi tai useampi läheinen ystävä ja 64 %:lla on elämässään yksi tai useampi aikuinen, jonka kanssa voi keskustella omista asioista.

Sosiaali- ja terveystalvueluista vastaajat ovat käyttäneet eniten kouluterveydenhoitajan (61 %), sairaanhoitajan tai lääkärin (58 %), koulukuraattorin (44 %) ja psykologin (36 %) palveluita sekä mielenterveyspalveluita (28 %). Kysymykseen “Onko sinulla tai perheelläsi ollut tarvetta jollekin tuelle tai palvelulle, mutta et ole saanut apua?” 16 % vastasi kyllä, 46 % ei ja 38 % en osaa vastata. Apua ja tukea olisi tarvittu erityisesti mielenterveyden hoitoon.

“Oლის tarvinut osastohoitoa mielenterveyden ollessa todella pahassa tilassa, en päässyt osastolle.”

“Mulla on TOSI huono olo, mutta en saa mistään apua siihen. Kaikki psykologit, lasten ja nuorten palvelut, yms. On kiireisiä, täynnä tai ihan vain huonoja.”

“Oon kärsinyt ongelmista ala-asteen vikoilta luokilta asti. Yläasteen aikana olin masentunut ja ahdistunut jonka takia koulussa käyminen vaikeutui. Kävin koulupsykologilla ja sen jälkeen kunnan tarjoamalla nuorisotiimin psykologilla. Psykologi vaihtui kuitenkin usein saattoi köydä 10 kertaa toisella ja vaikka vaan 5 kertaa toisella ja taas vaihtui. Koin sen raskaaksi ja se vaikutti paljon siihen etten halunnut puhua olostani ja siitä miten minulla menee.”

Hyvinvoinnin ja mielenterveyden kokemukset ovat selvästi heikkomat pienituloiseen perheeseen itsensä määritelleillä vastaajilla. Näitä kokemuksia tarkastellaan jäljempänä raportin toisessa osassa.

4. Tulevaisuuden näkymät

Puolet (50 %) vastaajista pitää tulevaisuutta huolestuttavana. Tulevaisuudessa pelottaa esimerkiksi se, että tulee lisää sotia ja kriisejä (36 %) ja ettei saa töitä (31 %). Tulevaisuuden toiveet puolestaan koskevat usein omaa elämää esimerkiksi opiskeluun, työelämään, matkusteluun ja ihmissuhteisiin liittyen. Myös oman hyvinvoinnin ja terveydentilan toivotaan olevan tulevaisuudessa parempi. Itseen ja omaan elämään liittyvien toiveiden lisäksi esillä on myös laajempia yhteiskunnallisia ja globaaleja teemoja kiusaamiseen, maailmanrauhaan, ilmastonmuutokseen ja sosiaaliseen mediaan liittyen. Lisäksi lasten ja nuorten mielenterveystilanteeseen toivotaan parannusta.

“Haluaisin elää onnellista elämää jossa saisin toteuttaa unelmiani. En haluaisi olla ahdistunut tai pelätä sotaa yms.”

“Haluaisin päästä opiskelemaan, löytää työn ja alan joka kiinnostaa minua, päästä matkustelemaan/elämään ulkomailla.”

“Päästä matkustamaan maailmalle ja nähdä paikkoja sekä auttaa ihmisiä.”

“Voida henkisesti paremmin ja keskittyä nykyhetkeen, että tulevaisuuteen.”

“Pystyn elämään onnellisesti ilman liikaa stressiä. Toivon että ihmissuhteet ja erityisesti asiat poikaystäväni kanssa toimivat. Toivon myös että selviän lukion läpi ja saan selkeyttä tulevaisuuttani varten.”

“Kaikki saisi olla sellaisia kuin on ja kiusaaminen loppuisi.”

“Toivon, ettei minun tulevaisuuden lapsien sukupolvella olisi sosiaalista mediaa ainakaan sellaisena kuin mitä se nykyään on.”

“Että lasten/nuorten mielenterveyteen puututaan enemmän, sillä me nuoret olemme niitä jotka jäävät tänne pitämään maailmaa yllä. Jos apua ei saada nuorille tarpeeksi ajoissa eivät nuoretkaan jää tänne pitämään maailmasta hyvää huolta.”

“Että tulisin paljon itsevarmemmaksi ja että maailmaan tulisi rauha ja että ilmastonmuutos vähenisi.”

5. Näkemyksiä nuorten vaikuttamismahdollisuuksista

Kyselyn avulla selvitettiin vastaajien näkemyksiä nuorten vaikuttamismahdollisuuksista. Vastaajat kokevat, että nuorten tulisi saada vaikuttaa heitä koskeviin asioihin, kuten koulunkäyntiin ja vapaa-aikaan. Vapaa-ajalle toivotaan enemmän tiloja ”hengailulle” kavereiden kanssa ja mahdollisuuksia tehdä parannusehdotuksia nuorille tarkoitettuihin tiloihin ja tapahtumiin. Vastauksista nousee esiin myös toive kuulluksi tulemisesta mielenterveyteen ja kiusaamiseen liittyvissä asioissa.

”Kaikessa, esim. koulussani ei ole tarpeeksi ”hengailutilaa” eli joskus välitunnit joutuu viettämään jossain nurkassa seisten koska sohvia yms ei oo tarpeeksi ja olemme kysyneet rehtorilta lisää hän sanoi että ehkä joskus. Myös kaupungin yleisillä paikoilla nuorten pitäisi saada vaikuttaa koska tuntuu että missään ei ole paikkaa missä voisi vaan istuskella kavereiden kanssa.”

”Nykyään tuntuu, ettei lähistöllä ole mitään kolmansia paikkoja. On vain koulu, koti ja kaupat sekä tiet. Ei ole oikein sellaisia hengailu paikkoja. Ainakaan kotipaikkakunnallani.”

”Mielestäni nuorten pitäisi pystyä vaikuttamaan enemmän siihen, miten koulua käydään. Koska nuoret ja lapset sitä koulua käy, ei aikuiset, jotka siitä päättävät. Toinen asia mihin nuoret sais vaikuttaa enemmän on tapahtumat, joita järjestetään.”

”Nuoria pitäisi kuunnella enemmän varsinkin mielenterveys asioiden kanssa.”

”Mielenterveyteen liittyviin asioihin ja leikkauksiin sekä koulutukseen ja siihen että kaikilla pitäisi olla varaa opiskella.”

”Kiusaamiseen puuttuminen ja mielenterveyteen paremmin puuttuminen”

Vastaajien mielestä nuoria voisi ottaa paremmin mukaan vaikuttamaan asioihin kouluissa ja kunnissa kyselyiden ja äänestysten avulla. Sosiaalisen median alustat sekä koulun nettisivut ja viestintävälineet nähdään sujuvina väylinä tavoittaa nuoria. Anonymiteetin koetaan helpottavan vastaamista sekä omien mielipiteiden kertomista.

”Nuorten pitäisi päästä esim kyselyillä vaikuttamaan kotikunnan asioita. Nuoret pitäisi ylipäätään ottaa mukaan keskusteluihin ja päätöksissä huomioon kun päätetään jotain. Nuorten pitäisi saada koulussa äänestää niiden palveluista/tekemisistä.”

”Nuorille vois tehdä vaikka jotain tämmösiä kyselyitä ja laittaa niille vaikka wilma viestillä sen ja sit ne jotka haluaa vaikuttaa vois vastaa sinne.”

”Koulun sivuilla helppo mahdollisuus lähettää ideoita tai palautetta (nimettömästi)”

”Nuoriso viihtyy paljon somessa joten ehkä netissä voisi olla nuorien kanssa esim livejä tai kyselyitä”

Kysyttäessä nuorten mahdollisuuksista vaikuttaa asioihin vastaajat kertovat kokevansa, ettei heidän mielipiteitään todellisuudessa kuunnella. Osalla ei myöskään ole tarkkaa tietoa siitä, miten he voisivat halutessaan vaikuttaa. Vastaajat toivovat, että nuorten sanalla olisi enemmän painoarvoa yhteiskunnallisessa keskustelussa. Nuoret toivovat, että he voisivat vaikuttaa enemmän vaaleissa tai eduskunnan päätöksenteossa. Tärkeinä vaikuttamisen väylinä nähdään esimerkiksi nuorten parlamentit sekä nuorisovaltuusto.

”Mahdollisuudet on huonot. Kaikissa hallituksissa ja johtoportaisissa on pelkkiä aikuisia jotka ajaa oman ikäluokan etua eikä niitä oikeastaan kiinnosta lapset ja nuoret tai sellainen viba ainakin tulee.”

”Koulun ja kunnan päätöksenteossa kysytään nuorilta mielipiteitä, mutta niitä ei huomioida päätettäessä asioista.”

”Nuorten parlamentteja kuunneltaisiin enemmän esim. eduskunnassa ja myös alle 18-vuotiaat pystyisivät allekirjoittamaan kansalaisaloitteen.”

”Europarlamentti vaaleissa tai edes kuntavaaleissa äänestysikärajaa pitäisi laskea 16 tai 17 vuoteen.”

”Mielestäni nuorilla on kohtuullisesti mahdollisuuksia vaikuttaa, mutta varjovaalit voisi järjestää laajemmin ja niiden painoarvoa yhteiskunnallisessa keskustelussa voisi kasvattaa. Että ihan oikeesti nuoret suunnittelisi. Eikä vaan yksi tai kaksi vaan moni. Ettei vaan vähän kuunnella nuoria, ja sitte kuitenkin joku aikuinen tekee sellasen ”tästä nuoret tykkää” jutun joka on oikeesti meidän mielestä ihan huono. Sitä käy usein. Nuoret tykkäis vaikuttaa jos niille jäis sellanen olo että sillä on ja oli oikeesti merkitystä.”

”Tätä aina kysytään, mutta todellisuudessa en edes juuri tiedä mitä erilaisia tapoja vaikuttaa on.”

”Nuoria ei tulisi vähätellä vaan uskoa, että meilläkin on varteenotettavia mielipiteitä.”

Nuorten vaikuttamismahdollisuuksia käsiteltiin kahdessa työpajassa syksyllä 2024 nuorten kehittäjäryhmä Tsemppareiden kanssa. Tsempparit nostavat Lapsen Ääni -kyselyn vastauksista tärkeänä esiin mielenterveyden tukemisen, kiusaamiseen puuttumisen ja hengailutilojen merkityksen. He kokevat, että päättäjien tulisi ymmärtää, että ajat ovat muuttuneet – samat asiat kuin ennen eivät välttämättä enää nykypäivänä päde. Nuorten elämään liittyy paljon paineita ja suorittamista yli omien jaksamisen rajojen. Nuoret kokevat asiat eritavoin, minkä vuoksi jokin aikuiselle merkityksettömältä tuntuva asia voi olla nuorelle hyvinkin tärkeä.

Tsempparit kertovat nuorten kohtaavan elämässään vaikeuksia ja raskaita asioita. Koska kaikki nuoret ovat erilaisia, tulisi Tsemppareiden mielestä mahdollisimman monen nuoren näkemyksiä pyrkiä kuulemaan.

Nuorilla tulisi olla Tsemppareiden mukaan mahdollisuus kirjoittaa mielipiteistään tai osoittaa mieltään mielenterveyspalveluiden toimivuudesta. Kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa nuoret tarvitsevat ympärilleen turvallisia aikuisia, joille voi kertoa asioista luottamuksellisesti ja matalalla kynnyksellä. Aikuisten tulee suhtautua kiusaamistilanteisiin aina vakavasti.

Tsempparit toivovat Lapsen ääneen vastanneiden tavoin nuorille tiloja hengailuun sekä ulko- että sisätiloissa. Tsemppareiden mukaan ulkotiloissa tulisi olla penkkejä, pöytiä tai alueita mopotapaamisille. Nuorisotalot toimivat hyvinä sisätiloina ja niissä tulisi olla mahdollisuus askarteluun, käsitöihin, elokuvien katseluun tai pelien pelaamiseen. Tsemppareiden mielestä päättäjien olisi tärkeää vieraila kouluilla tai muissa nuorten tiloissa kuuntelemaan nuoria. Päättäjät voisivat olla myös vuorovaikutuksessa nuorten kanssa nuorille tärkeistä aiheista sosiaalisen median alustojen kautta.

Tsempparit ovat samaa mieltä kyselyyn vastanneiden kanssa siitä, että kunnat voisivat kerätä tietoa nuorten mielipiteistä anonyymien kyselyiden avulla lähettämällä kyselyitä kouluille, nuorisotaloille, kirjastoihin tai hyödyntämällä nuorten käyttämiä sosiaalisen median alustoja. Tsempparit-ryhmän mielestä kunta voisi järjestää tilaisuuden, jossa nuoret pääsisivät kertomaan kehittämisideoistaan. Kyselyiden tuloksia voisi raportoida sosiaalisessa mediassa.

Lisäksi erilaiset nuorten työryhmät tai oppilaskunnan toiminta antavat nuorille tärkeitä vaikuttamisen mahdollisuuksia. Jotta nuorten näkemykset eivät jää vain kyselyjen järjestäjien tietoon, tulee nuorilta kerättyjä näkemyksiä jakaa laajasti eri tiedotusvälineiden kautta. Näin tieto tavoittaa mahdollisimman paljon aikuisia.

”Päättäjien olisi tärkeää ymmärtää nuorten elämästä se, kuinka painostettua elämää he elävät. Nykyään pitäisi aina suorittaa yli oman jaksamisen. Nuorten mielenterveysongelmia ei oteta tosissaan, jonka vuoksi nuoret ajautuvat päihteiden kokeiluun sekä syrjäytymisen partaalle. Nuoria tulisi kuunnella enemmän, jotta he kokevat itsensä yhtä tärkeäksi kuin muut.” - Tsempparit

OSA II

KATSAUS LASTEN JA NUORTEN PIENITULOISUUDEN KOKEMUKSIIN

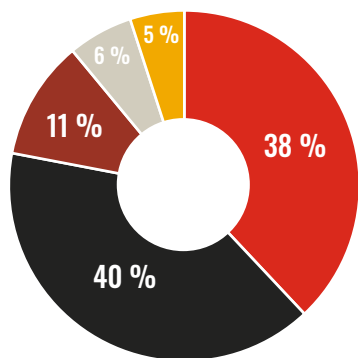
6. Lapsen ääni -kyselyyn vastanneet pienituloisten perheiden lapset

Kyselyssä melko tai erittäin pienituloiseen perheeseen itsensä määritelleitä vastaajia oli 17 %. Pienituloisissa vastaajissa 14- ja 15-vuotiaat olivat suurin vastaajaryhmä. Valtaosa (62 %) oli yläkoululaisia. Pienituloisten perheiden lapset kertoivat muita vastaajia useammin, että perheessä on pitkäaikaista sairautta tai vammaa, joka haittaa arkea. Vähemmistöön kertoi kuuluvansa 41 %.

Maantieteellisesti pienituloisia vastaajia oli eniten Uudellamaalla (16 %). Tämän jälkeen tulevat melko tasaisesti Pohjois-Pohjanmaa (10 %), Keski-Suomi (9 %), Lappi (8 %) ja Pirkanmaa (8 %).

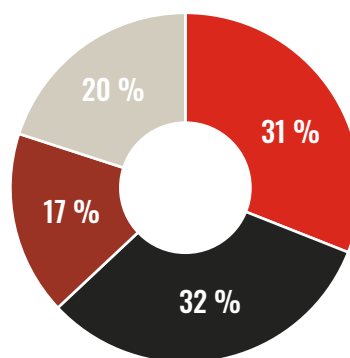
Pienituloiseksi perheensä määrittelevistä lapsista 38 % asui kahden vanhemman kanssa. 40 % asui yhden vanhemman kanssa. Määrä on kaksinkertainen verrattuna muihin vastaajiin. Vuorotellen vanhempien luona asui 11 %. Perheissä oli yleisemmin kaksi lasta. Neljä lasta tai enemmän oli hieman useammin kuin kaikkien vastaajien kohdalla.

KUVIO 7. PIENITULOISTEN PERHEIDEN LASTEN ASUMINEN

- Kahden vanhemman kanssa
- Yhden vanhemman kanssa
- Vuorotellen vanhempien välillä
- Itsenäisesti
- Muu tapa

KUVIO 8. PIENITULOISTEN PERHEIDEN LASTEN MÄÄRÄ

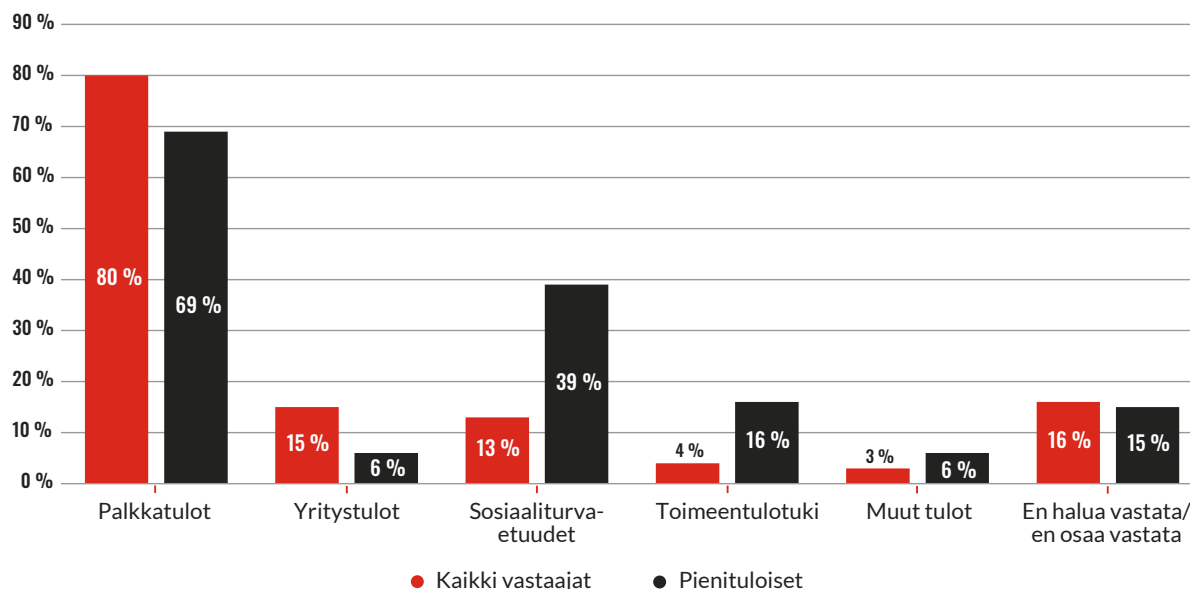

- 1
- 2
- 3
- 4 tai enemmän

7. Lasten näkemyksiä perheen pienituloisuudesta

Kuten valtaosalla kaikista vastaajista, myös pienituloisten perheiden lapset kertovat palkkatulojen muodostavan perheen päätulonlähteen. Sosiaalietuuksien osuus on sen sijaan selvästi suurempi, samoin toimeentulotuen.

KUVIO 9. ENSISIJAINEN TULONLÄHDE

Lasten vastauksissa on runsaasti kuvauksia palkan riittämättömyydestä ja vanhemman tarpeesta tehdä useampaa työtä, jotta kustannukset saadaan katettua.

“Isä on työtön ja äidillä on osa-aikainen työ, tulot riittävät juuri asumiseen ja ruokaan, eikä muuhun, esim. ulkomaanmatkoihin ole varaa.”

“Vanhempani ovat työttömiä. Meillä ei ole yleensä varaa mihinkään.”

“Vanhemmat tekee kahta työtä ja rahat on usein loppuilla, kaikesta säästetään.”

Yksinhuoltajatalouksissa tilanteet ovat lasten vastausten perusteella erityisen haastavia.

“Äiti on neljän lapsen yksinhuoltaja ja käy kahdessa työssä sen takia. Rahat ei silti riitä aina riittävään ruokaan.”

“Äiti on yksinhuoltajana ja töissä on huono palkka ja meihin lapsiin menee paljon rahaa ja ruokaa.”

Vaikeita tilanteita ratkaistaan lasten mukaan esimerkiksi lainaamalla rahaa tuttavilta tai hakemalla apua diakoniatyöstä. Kaupassa valitaan halvin vaihtoehto. Osa vastaajista kertoi myös osallistuvansa itse perheen kustannuksiin työskentelemällä.

“Raha ei riitä kaikkeen. Joudutaan lainaamaan yleensä aina tutuilta ja perheenjäseniltä.”

“Aina ei ole varaa maksaa laskuja, tai ostaa ruokaa, jolloin rahaa täytyy lainata. Joskus minulta, ja joskus lähimmäisiltä.”

“Ei riitä rahaa ruokaankaan aina, pitää saada tukea esim. diakonilta et voi ostaa jotain.”

“Joudun käymään töissä ja lainaamaan rahaa äidilleni että saamme ruokaa välillä. Isällä on rahaa mutta ei auta äitiä.”

“Joudun kustantamaan itse omat vaatteeni ja muut menoni, koska vanhemmilta ei siihen tipu rahaa. Kuukausien loppu- ja alkupuolella ruokatilanne on heikko, koska odotellaan seuraavaa palkkaa.”

“Äitin täytyy aina miettiä kaupassa että mitä voi ostaa ja joskus ei ole lämmintä ruokaa koko päivänä.”

“Perheelläni on välillä tiukkoja ajanjaksoja jolloin on vaikeuksia saada edes ruokaa ostettua, ja välillä ei voi edes ostaa sitä ruokaa mitä haluaa, vaan vain sitä halvinta.”

Vain 4 % pienituloiseksi perheensä määritelleistä koki helpoksi selvittää perheen kaikista menoista. 65 % koki selviytymisen kohtalaiseksi ja 25 % koki todella paljon vaikeuksia. Viime vuosien poikkeusajat ovat vaikuttaneet selviytymiseen vähän 36 %:n mielestä ja paljon 49 %:n mielestä.

Avovastauksissa vastaajat kertovat muun muassa inflaation, tukien pienenemisen ja koronan vaikuttaneen perheen taloudelliseen tilanteeseen.

“Raha on iso asia ja usein keskustelun aiheena. Perheessäni yksi aikuinen käy töissä (yksinhuoltaja). Vuokran maksu on usein huolenaiheena sekä miten raha riittää ruokaan seuraavaksi kuukaudeksi. Menoja joudutaan vähentämään paljonkin. Inflaatio on vaikuttanut perheeseeni erittäin paljon.”

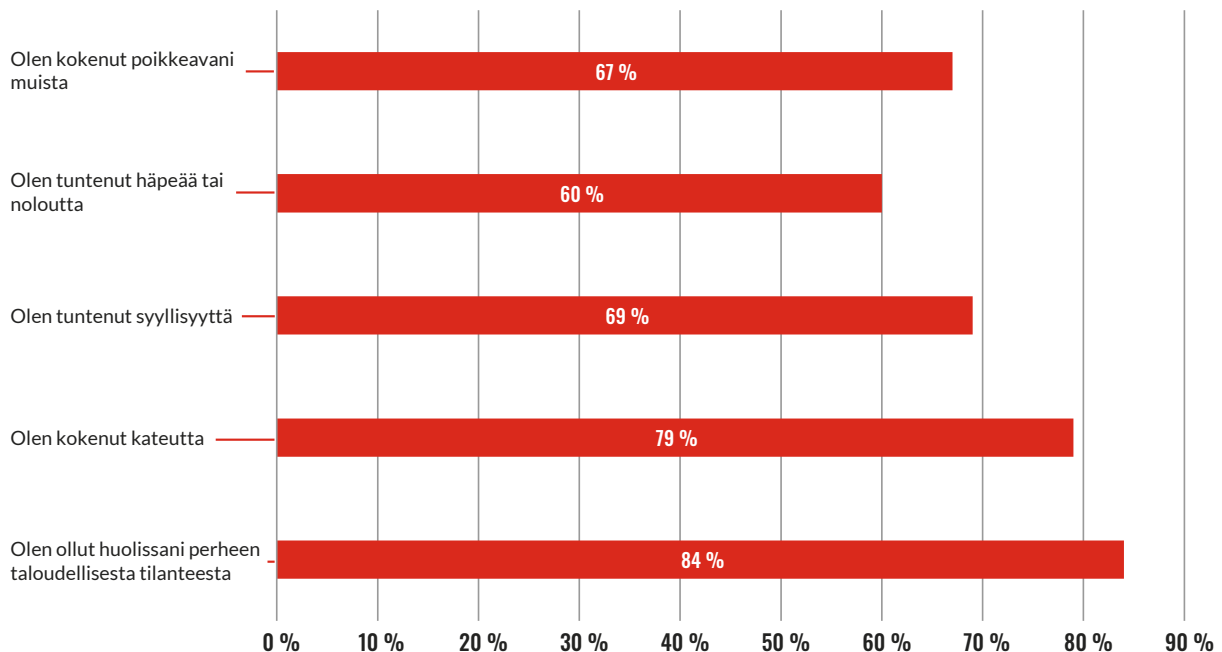
“Vielä aiemmin oli vaan muutaman päivän jääkaappi tyhjänä ennen tilipäivää mut nyt on jo viikkoo tai kahta ennen.”

“Kun äiti elää tuilla ja ne on laskenut ja sillee niin vaikuttaahan se ja kaikki menot ja ruoat maksaa enemmän.”

“Korona aiheutti suuren laskun perheessämme. Myös hintojen nousulla on ollut merkittävä vaikutus.”

Perheen taloudelliseen tilanteeseen liittyy vastaajilla usein negatiivisia ja kuormittavia tunteita, kuten stressiä, häpeää ja syyllisyyttä.

KUVIO 10. PERHEEN TALOUDELLISEN TILANTEEN VUOKSI

“Syyllisyydentunne kaikista asioista jotka tarvitsen ja maksavat.”

“Tunteet nousee vähän pintaan aina silloin kun rahat on lopussa. Joskus tulee koulusta nälkäisenä ja sitten tajuaa että kotona ei ole ruokaa niin harmittaa ja joskus toivoo tosi paljon kaiken näköistä ja kadehtii muita koska niillä on ja sitten että joskus käy sääliksi meidän perhettä vaikka rahahuolista huolimatta me selvitään aina.”

“Ahdistaa ja mietin sitä usein ja häpeen sitä enkä uskalla pyytää kavereita yöks jos ei oo ruokaa.”

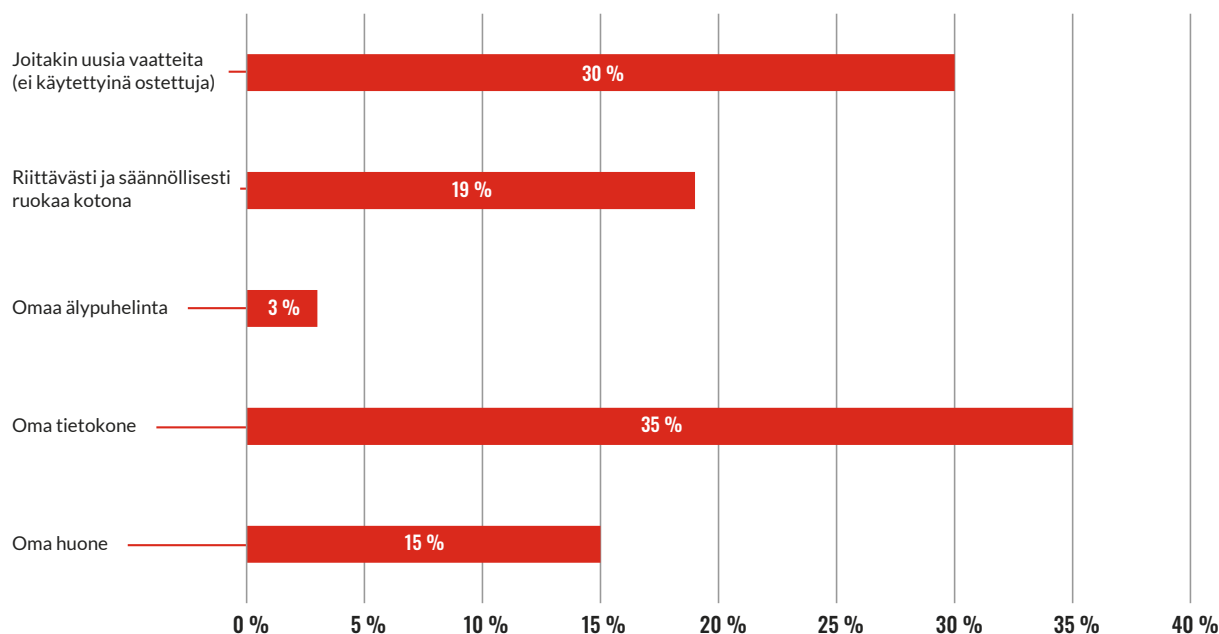
“Dåligt, jag är ibland avundsjuk på mina vänner eftersom att dem verkar ha mer en nog med pengar för såna saker.”

8. Lasten kokemuksia köyhyydestä

8.1. AINEELLISET PUUTTEET

Pienituloiseen perheeseen kuuluvien lasten ja nuorten vastauksista ilmenee, että osa lasten tarpeista täyttyy hyvin, osa taas huonosti. Oma älypuhelin esimerkiksi oli lähes kaikilla vastaajilla ja oma huonekin suurella osalla. Sen sijaan uusien vaatteiden tai oman tietokoneen hankintaan ei perheissä ollut varaa noin kolmasosan kohdalla, vaikka lapset olisivat näitä asioita toivoneet.

KUVIO 11. KOSKA PERHEELÄNI EI OLE VARAA, MINULLA EI OLE

Lapset ja nuoret ovat myös itse kustantaneet omilla rahoillaan edellä mainittuja asioita. Yksi vastaaja huomautti, että monet tässä mainituista asioista, kuten älypuhelimien, tietokoneen ja uusien vaatteiden, hän oli ostanut omilla tai lahjaksi saamallaan rahoillaan. Työssäkäynnillä pyritään näin kompensoimaan sellaisia asioita, joita paremmin toimeentulevilla ystävillä on. Omia palkkarahoja käytetään myös perheen yleisiin menoihin, esimerkiksi ruokaan.

“En voi pyytää vanhemiltani rahaa niin kuin muut minun ikäiset tekevät. Joudun käyttää omaa palkkarahaani ja joskus joudun antaa senkin ruokaostosten käyttöön.”

Työssäkäynti herätti myös ristiriitaisia tunteita erityisesti vertailussa ystäviin.

“Tuntuu epäreilulta, että piti itse mennä jo tosi nuorena töihin, vaikka kenenkään kaverin ei tarvinnut, kun he saa vanhemmilta rahaa esim. vaatteisiin ja kavereiden kaa hengaukseen.”

“Painostusta saada työ, että saa tienattua rahaa alaikäisenä. Huolia siitä, saadaanko ruokaa, ja siitä, että vanhempien tilillä on välillä alle 10 euroa. Synttärikäudella hankaluuksia pyytää sitä mitä toivoisi.”

Rahan puutteen vuoksi lapset ja nuoret kertovat säätelevänsä omia pyyntöjään ja he saattavat tyytyä rikkinäisiinkin tavaroihin, koska tietävät ettei perheessä ole mahdollisuutta ostaa uusia.

“Ei ole rahaa ostaa vaatteita tai muitakaan asioita jota tarvitsisin joudun pelkäämään sitä että koska rahat loppuu.”

“En voi pyytää esim. vaatteita vaikka vanhat menisivät rikki koska niihin ei ole varaa.”

“Jos tarvitsen esim. koulun tapahtumaan vähän rahaa, vanhempani eivät välttämättä pysty heti antamaan pyytämäni rahasummaa. Minulla on myös esim. housut aika vähissä ja tarvitsisin lisää, olen maininnut tämän monta kertaa eikä ole vielä hankittu.”

“Harrastusmaksut ovat yleensä myöhässä. Joskus ruokaan ei riitä rahaa. Vaatteita ja muita juttuja ei saa usein.”

“Jääkaappi tuntuu usein tyhjältä ja siellä on vain hyvin perusasiat jolla elää. Tuntuu että vanhempien täytyy miettiä kaikkia ostoja ja että riittääkö rahat. Sama ajatusmaailma on tuntunut siirtymään muhun ja mietin aina että viitsinkö edes pyytää rahaa tai pyytää jotain perusasiaa kuten shampoota ja hoitoainetta, tai uusien vaatteiden ostamista koska olen elänyt lähes aivan samoissa vaatteissa viimeisen yli vuoden.”

Kysymys ruoasta paljastaa pienituloisten perheiden erityisen haavoittuvan tilanteen. Vastaajista 19 % koki, ettei kotona ole riittävästi ja säännöllisesti ruokaa, koska perheellä ei ole siihen varaa. Määrä on selvästi korkeampi kuin kaikkien vastaajien kohdalla (5 %).

Lasten avovastauksissa ruokakysymys saa tarkennusta ruoan yksipuolisuuden kuvauksina ja siinä, että ruoan vähyys koskee erityisesti kuun loppupuolta, jolloin rahat ovat vähissä. Vastauksissa näkyy myös hintojen nousun vaikutus ja vertailu ruoan laatuun suhteessa aiempaan.

“Hinnan ovat nousseet todella paljon joten ruoka on todella yksitoikkoista.”

“No en mää oikeesti raha asioista tiiä mut jos meil on vaa ekat kaks viikkoo kuusta mahollisuus syödä kotona (muulloin syön vaan kouluruokaa).”

“Välillä on tilanteita milloin on pakko syödä makaronimössöä kun ei ole muuhun varaa.”

“Kuun lopussa on vain vähän rahaa. Ei voi ostaa paljoa ruokaa tai bensaa.”

“Joskus ei saata olla tarpeeksi rahaa koulueväisiin.”

“Ruokaostoksissa pitää ottaa huomioon että rahaa ei välttämättä tuu enempää enää kuukauteen ja ostaa kuukauden ruuat aika pienellä budjetilla, syödään enimmäkseen pilaantumattomia ruokia.”

“Äiti lainaa multa rahaa kuun lopussa, koska ei oo rahaa ruokaostoksiin.”

“Pari viikkoo tai viikko ennen palkkapäivää jääkaappi on aika tyhjä.”

Ruoan lisäksi vastaajat kuvaavat asumiseen ja liikkumiseen liittyviä puutteita. Asumisen ja bensan korkea hinta vaikuttaa monen vastaajan arkeen. Usein kustannuksia punnitaan suhteessa esimerkiksi ruokaan ja kerrotaan tarpeesta tasapainotella eri menojen välillä.

“Aina välillä täytyy miettiä mitä ruokaa voidaan ostaa että riittää rahat ja pystytäänkö esimerkiksi tankkaamaan auto.”

“Bensa on niin kallista että ei pysty kulkemaan niin useasti joka paikassa ja laskut eivät ole kaikki ajan tasalla.”

“Välillä ei pääse esim. suihkuun koska se maksaa paljon. Mutta sitä tapahtuu aika harvoin. Ei myös välillä ole paljoa ruokaa mutta harvoin.”

“Pitää miettiä sähkö ja vettä ja et voiko sittenkään ostaa mitä halus vai vaan ruokaa.”

“Esimerkiksi auton tankkaaminen tai liittymän uusiminen menee palkkapäivään välillä.”

Asumisen hinta ja perheen heikko taloudellinen tilanne on johtanut joidenkin vastaajien kohdalla siihen, että perhe joutuu tai on jo joutunut muuttamaan pienempään ja halvempaan asuntoon.

“Ei saa mitään ylimääräistä, pitää muuttaa halvempaan taloon. Ei saa uusia vaatteita kunnes entisiä ei voi käyttää. Kaikki paitsi ruoka pitää maksaa omilla rahoilla.”

“Jatkuvasti ollaan tiukalla rahasta, meillä on ollut aika surullisena teemana muuttaminen halvempiin asuntoihin koska aiemman asunnon hinta nousi liikaa, en voi olla varma siitä missä tulen asumaan vuoden päästä.”

“Ei oo enää ruokaa nii paljon jääkaapissa mitä ennen ja pitää muuttaa pois koska vuokra on meillä niin kallis.”

Vastajat ovat joutuneet tinkimään jopa lääkkeitä. Osa myös kertoi ostavansa itse lääkkeitä ja hygienia tuotteita.

“Välillä ei ole varaa edes ostaa lääkkeitä ja syön itse montaa eri lääkettä ja koen syyllisyyttä meidän rahatilanteeseen koska lääkkeisiini menee niin paljon rahaa.”

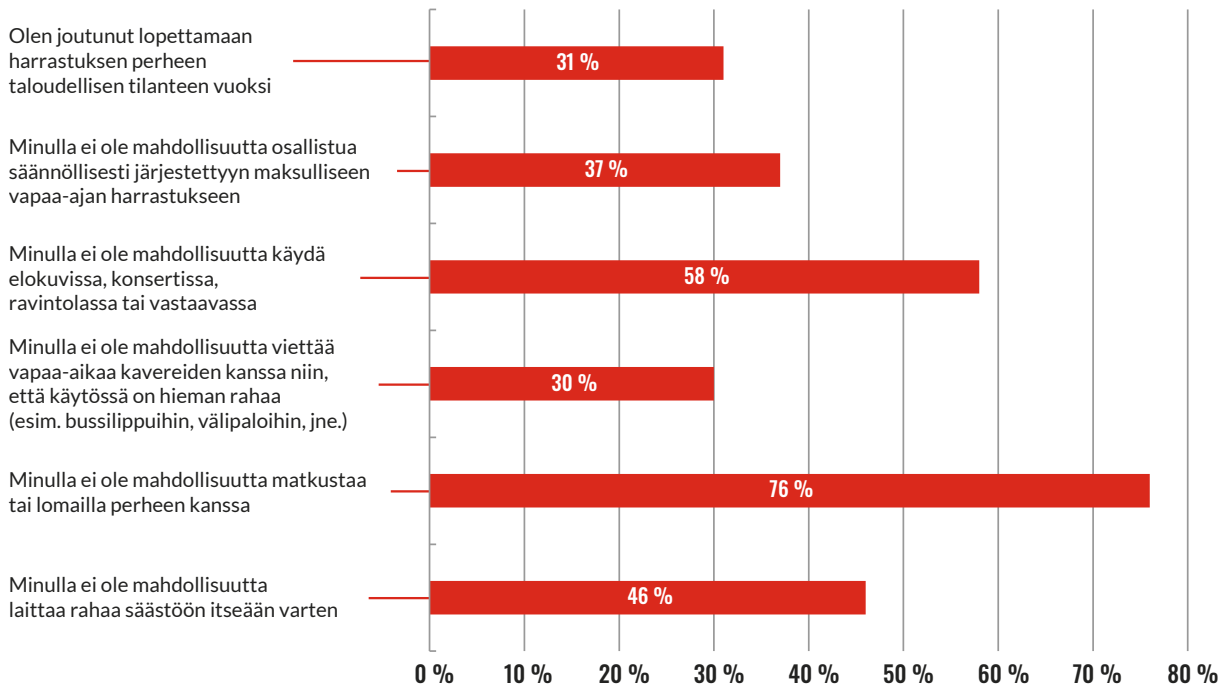
“Olen joutunut lopettamaan harrastukset kun raha ei riitä ja joudun myös ostamaan itse monet asiat joissa parempituloiset vanhemmat yleensä auttavat lapsiaan. Esim. Lääkkeet, hygienia tuotteet, vaatteet.”

8.2. VAPAA-AJAN JA OSALLISUUDEN PUUTTEET

Lapsen ääni -kyselyyn vastanneiden pienituloisiin perheisiin kuuluvien lasten vapaa-ajan ja osallisuuden mahdollisuudet ovat selvästi rajallisemmat verrattuna kaikkiin vastaajiin. Esimerkiksi maksullinen harrastus, elokuvissa käynti ja matkustaminen ovat monelle mahdottomuus perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Erot vastaajien välillä ovat selkeät: esimerkiksi 37 prosentilla pienituloisista ei ole mahdollisuutta maksulliseen harrastukseen, kun kaikista vastaajista näin on 11 prosentilla.

KUVIO 12. KOSKA PERHEELÄNI EI OLE VARAA

“Harrastuksiin ei yleensä riitä rahaa ja uusia vaatteita tulee ostettua harvoin. Lomilla ollaan vain kotona eikä olla matkustettu kun vain maan sisällä noin kerran kahdessa vuodessa.”

“En voi harrastaa mitä haluan ja kaupassa on valittava halvempi vaihtoehto.”

“En saa harrastaa koska meillä ei ole varaa ja en saa viikkorahaa vaikka haluisinkin.”

“Harrastuksiakaan ei ole, taino yksi on mutta se on kokonaan ilmainen.”

“Olen joutunut lopettamaan harrastuksia, ja suhteeni rahan on todella huono.”

Kun on mahdotonta osallistua vapaa-ajan tekemisiin tasavertaisesti, syntyi monella vastaajalla ulkopuolisuuden tunne. Pienituloisuus kaventaa lasten ja nuorten ystävyys-suhteita, heikentää yhteenkuuluvuutta ja voimistaa eriarvoisuuden tunteita.

“En voi olla ystäväni kanssa kaupungilla hyvin, koska minulla ei ole varaa. Myös itse ruuan kanssa on välillä vaikeuksia.”

“Vaikeampi mennä kavereiden mukaan esim. Keskustaan kun aina ei ole hirveästi rahaa tällaiseen käyttöön.”

“En välttämättä pääse menemään paikkaan missä kaverit tapaisivat, ei ole rahaa välipaloihin, ei ole rahaa jopa joskus tarpeellisiinkin asioihin.”

“Kaikilla muilla on minua enemmän. Ei ole rahaa ostaa ruokakaupasta monipuolisia tuotteita.”

“Ei ole rahaa kaikkeen, ja ärsyttää miten kaverit saa kaikkea, kun itse ei saa mitään ‘siistiä’.”

“En pääse samoihin asioihin mukaan kuin kaverini rahan puutteen takia ja saan melko harvoin uusia vaatteita.”

Kun omia mahdollisuuksia peilataan ystäviin, kuuluvat vastauksista omat rajalliset mahdollisuudet ja eriarvoinen asema.

“Olen pienestä asti ymmärtänyt ettei minulla ole samoja mahdollisuuksia esimerkiksi harrastaa kuin kavereilla.”

“Minulla ei ole välillä samoja mahdollisuuksia kuin kavereillani.”

Jotkut kuvasivat sosiaaliin suhteisiin ja ulkopuolisuuden tunteisiin liittyviä vakaviakin seurauksia, kuten kiusaamista.

“Tunnen oloni todella ulkopuoliseksi, sillä ei ole rahaa kaikkeen. Kaikilla on kalliita vaatteita, ja minä joudun siitä kiusatuksi kun en omista.”

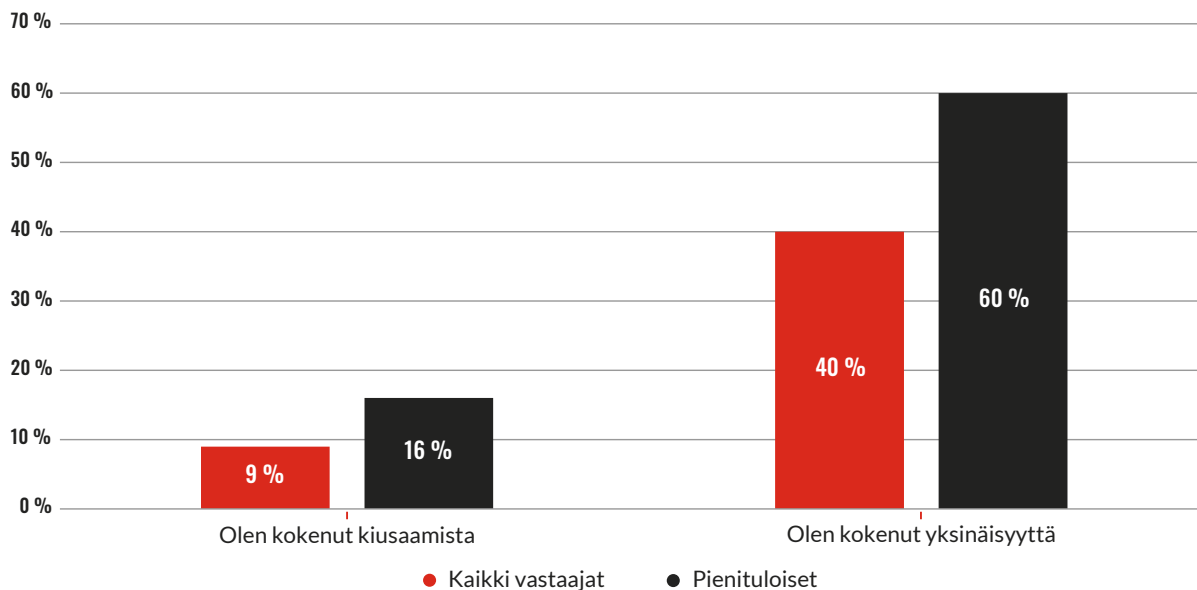
“Ei ole varaa uusiin vaatteisiin ja se usein johtaa kiusaamiseen.”

“En saa melkein mitään, mitä haluan ja minua syrjitään välillä sen takia.”

Pienituloisen tausta heijastuikin kiusaamisen ja yksinäisyyden kokemuksiin, kun kokemusten yleisyyttä vertaa kaikkiin vastaajiin.

KUVIO 13. KIUSAAMISKOKEMUKSET

Rajalliset mahdollisuudet eivät koske vain tätä hetkeä vaan niillä voi olla kauaskantoisempiakin seurauksia. Tulevaisuuden suunnitelmia pohditaan suhteessa perheen taloudelliseen tilanteeseen ja omiin tunnistettuihin mahdollisuuksiin. Taustalla voivat vaikuttaa köyhyyden ylisukupolvisuuteen liittyvät ajattelumallit ja pienituloisen ihmisen identiteetti, mikä heijastuu siihen, minkälaisia mahdollisuuksia itsellä ajatellaan olevan.

“Tämän hetkisen taloudellisen tilanteen myötä joudun varmaan lopettamaan lukion kesken, jos oppimateriaalit tulevat maksullisiksi taas.”

“Tulevaisuudessa huolestaa maksullinen opiskelu 18 ikävuoden jälkeen ja minua on jopa kehoitettu olla opiskelematta sen jälkeen.”

“Pelko siitä menetämmekö kaiken. Pelko tulevaisuuteni kannalta; voinko opiskella mitä haluan vai pitääkö karsia, koska raha ei riitä?”

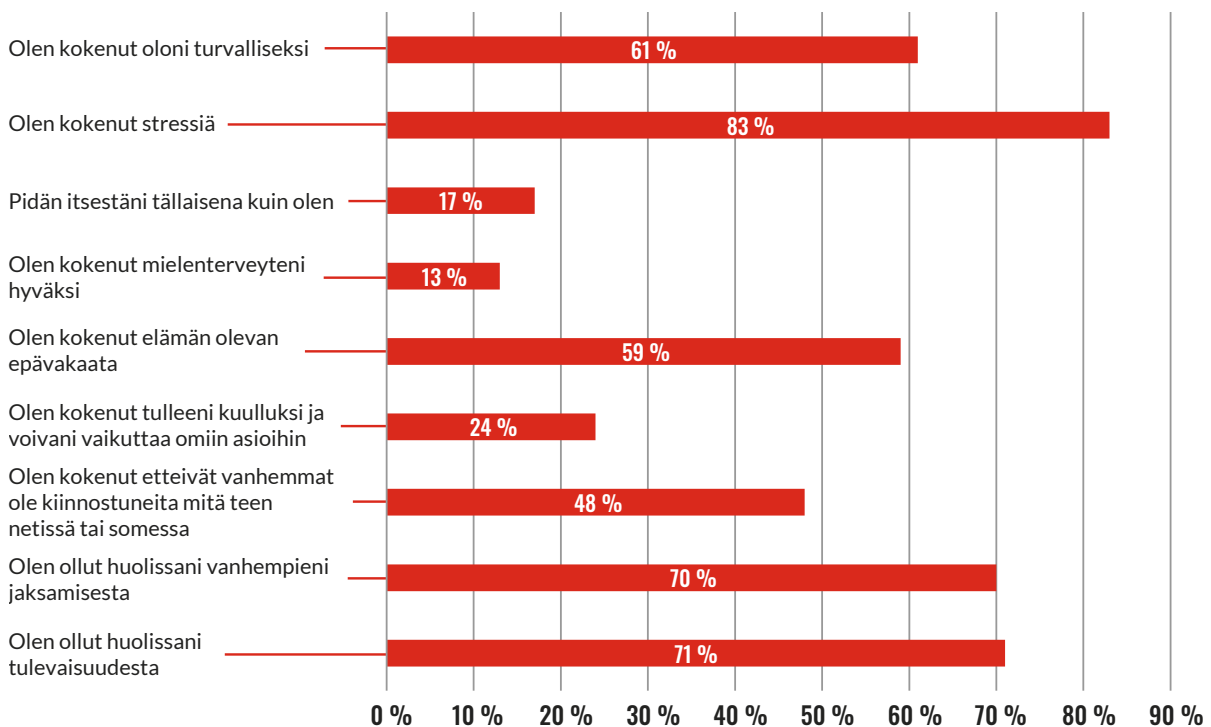
8.3. HYVINVOINNIN KOKEMUKSET JA PALVELUT

Pienituloisten perheiden lapsista 12 % koki hyvinvointinsa hyväksi kyselyyn vastaamisen hetkellä. 47 % koki hyvinvointinsa kohtalaiseksi/”ihan ok” ja 35 % huonoksi.

”Pikkusisko itki viime viikolla että ei oo ikinä hedelmiä vaikka on meillä omenoita. Olis kiva jos meillä olis muutaki ruokaa ku sitä mössöä. Äiti on surullinen ja ne riitelee paljon rahasta kun pienet ei oo kotona. Sit pitäs jaksaa opiskella kun ei kiinnostakaan. Äitillä ja isältä meni luotot eikä saaha isompaa taloa. Ihan vitun paskaa koko elämä.”

Hyvinvoinnin kokemuksista kertovat myös vastaajien arviot omista tuntemuksistaan kyselyä edeltäneiden kuuden kuukauden ajalta. Turvallisuuden tunteet ovat melko yleisiä, mutta samalla moni on kokenut stressiä ja väsymystä. Myönteinen suhtautuminen itseen on monella heikkoa, samoin kokemus kuulluksi tulemisesta ja omiin asioihin vaikuttamisesta.

KUVIO 14. KUINKA USEIN VIIMEISEN 6 KUUKAUDEN AIKANA SINUSTA ON TUNTUNUT TÄLTÄ?

Stressi ja taloudellisesta tilanteesta aiheutuva huoli näkyvät selvästi pienituloisten perheiden lasten avovastauksissa. Kun talousvaikeudet ovat jatkuneet pitkään, ovat myös stressin ja ahdistuksen tunteet ehtineet kasautua mahdollisesti vuosienkin ajan.

”Koko ajan on stressiä ja ahdistusta siitä, että riittävätkö rahat.”

”Joskus huolestuttaa että äidiltä ehkä loppuu rahat.”

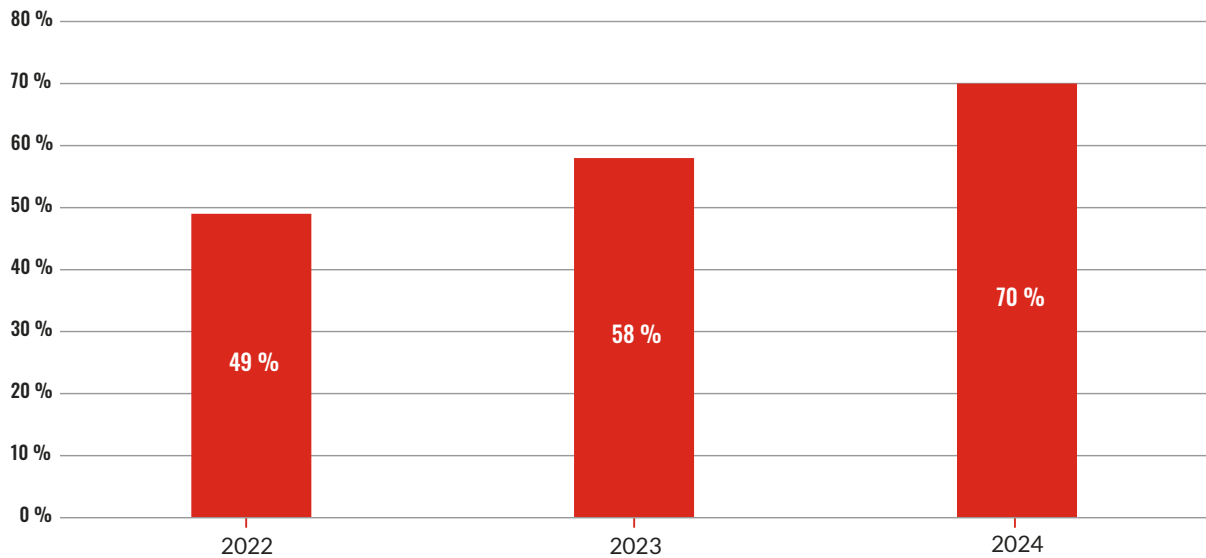
”Pienestä pitäen ahdistanut kun on nähnyt laskuja mitä ei olla pystytty maksamaan, ei ole ollut aina pistää ruokaa pöydälle ja vaatteita ei ole saatu tarpeeksi.”

”Jatkuvaa stressiä ja tunne että kotona asumiseni kuluttaa liikaa huoltajieni tuloja.”

”Huono taloudellinen tilanne vaikuttaa myös paljon lapsiin. Minua stressaa paljon miten pärjäämme ja paljonko ja mitä voin syödä tai pyytää jotta pärjäämme seuraavaan tilipäivään.”

Lapsen ääni -kyselyissä on kysytty vastaajien kokemaa huolta vanhempien jaksamisesta aiemminkin. Kun vastauksia tarkastellaan kolmen viimeisen vuoden osalta, näyttää lasten huoli kasvaneen.

KUVIO 15. OLEN HUOLISSANI VANHEMPIENI JAKSAMISESTA

Vastauksissaan lapset ja nuoret kuvaavat huoleen liittyvän myös riitoja ja ahdistusta. Vastaajien havaitsemat vanhempien ahdistuksen tunteet heijastuvat myös heihin itseensä. Lapset ja nuoret saattavat ratkaista tilanteen jättämällä omat tarpeensa ja toiveensa syrjään, ja säästellä näin vanhempaa ylimääräiseltä stressiltä.

“Ahdistuksena, riitoina, huonoina välein vanhempiin välillä.”

“Kaikki ovat uupuneita, liiallisen uurastamisen ja stressaamisen vuoksi. Se näkyy myös paljon ilmapiirissä.”

“Ei oo kauheasti varaa mihinkään ja en halua nähdä mun äitiä niin surullisina siitä asiasta.”

“Vaikeaa ja stressaavaa jos tarvitsee jotain eikä uskalla kysyä ja painostaa vanhempaa vaikka se mitä tarvii on välttämätön.”

“Se on todella ahdistavaa ja surullista kun ei ole varaa mihinkään ja kun huomaa että vanhemmat ahdistuvat siitä myös se lisää omaa ahdistusta.”

“Ylimääräisiin kuluihin ei oikein ole rahaa ja tulee todella syyllinen olo, kun pyytää esimerkiksi uutta meikkivoidetta tai hoitoainetta loppuneen tilalle. Kun saan sukulaisilta rahaa, tulee sellainen olo, että rahat tulisi antaa vanhemmille kun heillä on kuitenkin vaikeaa.”

Pienituloiseksi perheensä määritelleet vastaajat olivat kohdanneet netissä enemmän epäsuotuisia asioita kyselyajankohtaa edeltäneiden kuuden kuukauden aikana kuin kaikki vastaajat. Esimerkiksi usein tai jatkuvasti oli kohdannut väkivaltaisia tai muuten ahdistavia kuvia, tekstejä tai videoita 26 % pienituloisista vastaajista (kaikilla vastaajilla osuus 16 %), nettikiusaamista, kuten ikäviä kommentteja, valheiden levittämistä, uhkailua, ulosjättämistä, 32 % (kaikki 22 %) ja asioita, joista tulee tunne, ettei ole yhtä hyvä kuin muut 55 % (kaikki 39 %). Samanaikaisesti noin puolet (48 %) kertoi kokevansa, etteivät vanhemmat ole kiinnostuneita siitä, mitä lapsi tekee netissä tai somessa (kaikki 33 %).

Sosiaali- ja terveyspalveluita pienituloisiksi itsensä määritelleet vastaajat olivat käyttäneet enemmän kuin kaikki vastaajat. Eniten oli käytetty kouluterveydenhoitajan (63 %; kaikki vastaajat 61 %), sairaanhoitajan tai lääkärin (64 %; kaikki 58 %), koulukuraattorin (55 %; kaikki 44 %) ja psykologin (50 %; kaikki 36 %) palveluita sekä mielenterveyspalveluita (45 %; kaikki 28 %). Myös muita palveluita, kuten perhetyötä, lastensuojelua ja sosiaaliryhtymien palveluita, oli käytetty enemmän.

Kysymykseen “Onko sinulla tai perheelläsi ollut tarvetta jollekin tuelle tai palvelulle, mutta et ole saanut apua?” 31 % vastasi kyllä, 24 % ei ja 45 % en osaa vastata. Vankempaa apua olisi kaivattu itselle

tai perheenjäsenelle esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalveluista. Myös rahallinen apu mainittiin tarpeellisena tuenmuotona. Palveluiden heikkoutena pidettiin muun muassa pitkiä jonoja ja sitä, ettei apua saa varhaisessa vaiheessa – asioihin puututaan vasta sitten, kun tilanne on jo päässyt vakavaksi.

“Vakaita mielenterveyspalveluita, mutta oli liian pitkä jono ja terapeutti vaihtui koko ajan.”

“Iskä tarvitsi apua masennukseen eikä saanut.”

“Osastohoidot on ollut mulle pelastus ja [vanhemmalle] päihdehoito on ollut elintärkeää, mutta esim. sosiaalitoimien palvelut eivät enää viimeaikoina ole olleet jotenkin ennallaan? En osaa tarkentaa.”

“On kuitenkin ikävää, etten minä tai muutkaan saa sellaista apua, jota tarvitaan yhtä hyvin, koska hyvinvointipalvelut eivät aina ole saatavilla, ellei tilanne ole ”ns.” tarpeeksi paha.”

“Rahallinen tuki”

“Esimerkiksi päihdehoitopalveluita, tai psykoterapiaa.”

“Apua alkoholismiin, mielenterveysongelmiin ja jaksamiseen.”

Pienituloisten perheiden lapsilla mielenterveyteen vaikuttavat heikentävästi samanlaiset asiat kuin kaikilla vastaajilla edellä kohdassa 3 kuvattiin. Tämän lisäksi kokemuksiin vaikuttavat taloudellinen tilanne ja tulevaisuuteen liittyvä epävarmuus. Myös palveluiden saamisessa koettiin puutteita.

“Kukaan ei pidä minusta kun olen oma itseni ja se masentaa minua hyvin paljon. Haluaisin että minulla olisi edes yksi ystävä.”

“Itken melkee joka ilta kun stressaa koulu tai raha. Itken ku kesä tulee ja tiiän että en taaskaan pääse mihkään mihin kaverit.”

“Ei ole minkäänlaista järkeä elää maailmassa, jossa asiat menee vain huonompaan suuntaan. Tuleville aikuisille eläminen tulee olemaan vaikeaa, ja näiden taloudelliset tilanteet tulevat olemaan huonot. Stressaan, että tulen itse kokemaan näin.”

“Harrastus piti lopettaa kokonaan, koska sosiaalitoimelta ei enää saanut tukea sen rahoittamiseen. Myös oman terapiani lopetin, kun Kela ei korvannut enää tarpeeksi suurta summaa ja omavastuu jäi turhan korkeaksi.”

“Minulla päättyi juuri sossujen tarjoama tukihenkilöpalvelu sillä täytän 18 mikä harmittaa, siitä on apua. Sekä lastensuojeluasiakkuus päättyi. Olen Kelan tarjoamassa psykoterapiassa.”

Pienituloisiin perheisiin kuuluvista vastaajista 63 % kertoo heillä olevan yksi tai useampi läheinen ystävä ja 49 %:lla on elämässään yksi tai useampi aikuinen, jonka kanssa voi keskustella omista asioista. Mahdollisuus jutella jonkun koettiin tärkeäksi myös mielenterveyden kannalta.

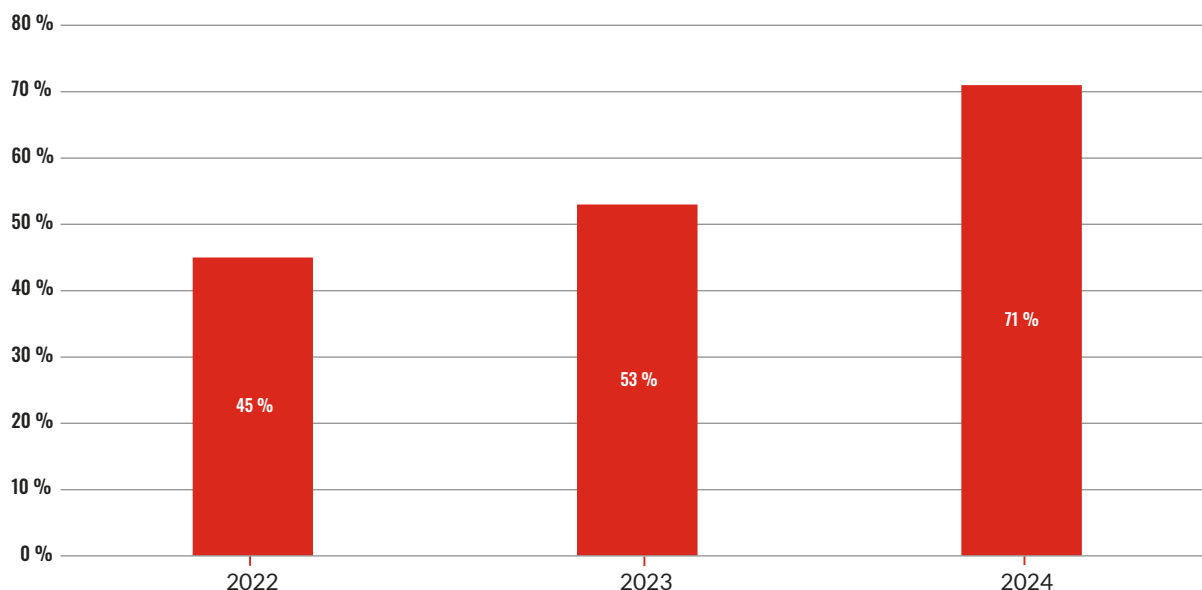
“Oon kiitollinen että koulusta löytyy opettajia joita oikeesti kiinnostaa ja joiden kanssa voi jutella.”

“Minulla on hyvä turvaverkko, jonka kanssa voin puhua näistä asioista. Se on auttanut mielenterveyttä pysymään hyvänä.”

8.4. TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Tulevaisuus näyttäytyy monelle tämän kyselyn pienituloiseen perheeseen kuuluvalle vastaajalle epävarmana. Tämän vuoden kyselyssä huoli näyttäytyy aikaisempia vuosia yleisempänä.

KUVIO 16. OLEN HUOLISSANI TULEVAISUUDESTA

Huoli tulevaisuudesta on jonkin verran yleisempää pienituloisilla vastaajilla verrattuna kaikkiin vastaajiin, joista puolet (50 %) koki tulevaisuuden huolestuttavana. Tulevaisuuden toiveissa pienituloisten perheiden lapsilla ja nuorilla on paljon samaa kuin kaikilla vastaajilla, ja monet toiveista liittyvät opiskeluun, työpaikan saantiin ja ihmissuhteisiin. Se, mikä erottaa pienituloisten perheiden lasten ja nuorten tulevaisuuden toiveet muista on taloudellisen vakauden ja rahahuolista vapaan tulevaisuuden merkitys.

“Toivon että pääsen kesätyöhön jotta saisin omaa rahaa eikä tarvisi aina kysyä äitiltä olisiko sillä antaa.”

“Että äiti ja isi saisi enemmän rahaa.”

“Olisi turvallista olla, olisin paremmassa jamassa, elämässä olisi tukiaikuisia, ei olisi niin vähissä rahat jne.”

“Toivoisin että pääsen opiskelemaan lukioon ja yliopistoon, jotta voisin olla opettaja. Mutta tällä hetkellä taloudellisen tilanteen vuoksi asia stressaa minua ja en ole yhtään varma toteutuuko toiveeni.”

“Että olen onnellinen ja rahatilanteeni on hyvä.”

“Vakaa taloudellinen tilanne.”

“Toivon että valmistuisin lukiosta joskus ja pystyisin taloudellisesti pärjäämään täysin yksin sekä auttamaan myös perhettäni.”

“Saada hyvä työ ettei mun lapset ois köyhii niinku mä.”

RATKAISUEHDOTUKSIA JA SUOSITUKSIA

9. Lasten ja nuorten ratkaisuehdotuksia

Lapsen ääni -kyselyssä vastaajilla oli mahdollisuus kertoa, miten heidän mielestään yhteiskunnassa voitaisiin tukea paremmin perheitä, joilla on taloudellisesti vaikeaa. Kysymykseen tuli lähes 350 vastausta. Vastauksia oli monenlaisista aihealueista, jotka on jaoteltu eri teemoihin alla olevan mukaisesti.

Huomionarvoista on, että keväällä 2024, jolloin Lapsen ääni -kysely tehtiin, käytiin yhteiskunnassa paljon keskustelua hallituksen julkisen talouden suunnitelmasta ja siihen liittyvistä sopeuttamistoimista. Nämä keskustelut heijastuvat myös Lapsen ääni -kyselyn vastauksissa, joista monessa nostettiin esiin hallituksen leikkauspäätökset. Koska toisen asteen opintoihin liittyviä kommentteja oli paljon ja ne oli myös joiltain osin esitetty erillisinä asioina hallituksen toimista, on ne alla nostettu omaksi kohdakseen.

HARRASTUSTEN TUKEMINEN

- » *Pienituloisten perheiden lapsille voitaisiin maksaa harrastusrahaa edes vähäsen.*
- » *Jokaisella olisi mahdollisuus johonkin haluamaansa harrastukseen.*
- » *Ilmaiset harrastukset etenkin lapsille mahdollistaa kaikille harrastamisen. Erilaisten urheiluvälineiden lainaaminen ilmaiseksi on myös hyvä tapa lisätä liikuntaa.*
- » *Ilmaisia tapahtumia voisi olla enemmän jotta vähävaraiset voisivat osallistua niihin.*

TUET JA ETUUDET

- » *Mielestäni perheille, joissa on yksinhuoltaja, nuori huoltaja tai molemmat huoltajat pitäisi antaa jotain tukea, jos perhe ei tienaa paljoa rahaa tai tarpeeksi rahaa elämiseen.*
- » *Tukia pitäisi nostaa inflaation myötä.*
- » *Lapsilisä 18v asti ja voisi olla enemmän kuin nyt.*
- » *Enemmän lapsilisää sekä erityistarvelapsiperheille enemmän tukea.*
- » *Lapsilisää pitäisi korottaa niillä, kenen vanhemmilla on taloudellisesti tiukkaa ja jotka saavat jo joitain tukia, jotta lapsella olisi paremmat mahdollisuudet elää hyvää elämää. Tämän voisi mahdollistaa pienentämällä lapsilisää niiden vanhemmilta, joilla on erittäin hyvät tulot.*

TYÖSSÄKÄYNTI JA PALKKATASO

- » Palkkoja voisi nostaa ja hintoja laskea.
- » Vanhempani tahtovat kyllä tehdä töitä. Tarvitaan enemmän työpaikkoja ravintola-kahvila alalle, joissa palkka on riittävä, stressi on siedettävä ja henkilökunta tulee toimeen toistensa kanssa.
- » Tarjolla enemmän työpaikkoja niille, joilla on hankalaa niitä saada monista syistä.
- » Ei sanota vaan et menkää töihin vaan lisättäis niitä töitä ja nostettais työttömien etuuksia.

VEROTUS

- » Taloudellisesti vaikeassa asemassa olevia perheitä voitaisiin tukea esim. Veronkevennyksillä.
- » Pienemmät verot vähätuloisimmille perheille ja isommat verot suurituloisille.
- » Verotuksen kevennys pienituloisille, eikä rikkaille. Tuista leikkaaminen on järjetöntä.
- » Veroja voisi vähentää.
- » Valtion pitäisi verottaa rikkaita enemmän. Miksi ihmeessä kukaan tarvitsisi yli puolen miljoonan palkkaa?

HALLITUKSET LEIKKAUKSET

- » Tuloeroja pitäisi tasoittaa ja vähävaraisimmilta ei kuuluisi leikata. Leikkaukset pitäisi tehdä isompi tuloisille.
- » Ei pienennettäisi tukia, kuten opinto- ja asumistukea.
- » Hallitus voisi lopettaa jatkuvan leikkaamisen, kohta kenenkään perheellä ei ole varaa tarpeeksi.
- » Ei leikata esim. opiskeluist et pystyn suorittaa ne ja selvi elämässä.
- » Esim. Asumistuista sekä tukitoiminnasta ei tulisi leikata!! Minulla on tukihenkilö koska äiti on tosi kiireinen ja minulla on omat terveysongelmani, hänestä on ollut hurjasti apua ja se olisi tosi iso menetys jos se lopetettaisiin. Sama sossujen yms. kanssa, heistä on ollut suuri apu meidän perheelle.
- » Musta on tosi väärin että mun äiti joutuu käydä kahdessa työssä sen takia että valtio päättää leikata jokaista asiaa mistä tukia vois saada. Ne tuet on tosi tärkeä asia sen kannalta että edes ruokaan ois mahdollisuus laittaa tarpeeksi rahaa.
- » Elintarvikkeiden hintoja ei enää nostettaisi ja pienituloisille suunnattuja tukia ei leikkataisi. Nykyisen hallituksen toimet ahdistavat ja tuntuvat epäreiluilta ja minusta leikkauksia voitaisiin kohdistaa enemmän suurempituloisiin.
- » Älkää leikatko hyvinvointipalveluista koko ajan.

TOISEN ASTEEN OPINNOT

- » Pitämällä koulutuksen ilmaisena vähintään toisen asteen loppuun.
- » Toisen asteen opiskelijoille koulunkäynnin pitäisi olla ilmaista, koska opiskelusta on kurjaa maksaa ja Suomessa on oppivelvollisuus.
- » Toisen asteen koulutus ei muuttuisi maksulliseksi, se riskeeraa lukion käymisen loppuun ja kasvattaa jo valmiiksi olevaa stressiä koko perheelle.
- » Sika kivaa ois jos pysyis maksuton toisen asteen opiskelu, kun ei itsellä vaan ole rahaa jatkaa lukiota jos se tulee maksulliseksi.

YLEINEN JA RUOAN HINTATASO

- » Sitä ALV:ia laskettaisiin.
- » Ruoan hintoja alemmas ja lapsilisiä enemmän!
- » Sänk priserna på mat och annat.
- » Ruoka ei saisi olla niin kallista. Suuria perheitä tuetaan paremmin. Lasten elättäminen on niin kallista ettei kaikilla ole mahdollisuutta saada lapsia.
- » Ei tarttis nostaa niitten ruokien hintaa ku hitto siihen ne rahat eniten varmaa menee ku viikon ruokaostokset maksaa n. 140-200e ja sit hitto se sähkönhinnan nousuki 2024 talvel ei ollu hyvä.

RUOKA-APU JA HYVÄNTEKEVÄISYYS

- » Yhteiskunta voisi jakaa esimerkiksi ruoka-avustuksia ja lahjoittaa käytettyjä vaatteita niille, joilla ei rahat riitä siihen.
- » Tukemista voisi olla esim: Ilmaiset harrastukset, kuten kokkikerho ja enemmän kirpputoreja, joissa myydään tosi halvalla tarpeellisia asioita.
- » Voitaisiin myydä ylijäänyttä kouluruokaa halvalla niille perheille joilla on taloudellisesti vaikeaa, jotta heillä voisi säästyä rahaa
- » Lapsiperheitä auttaisiin oikeasti rahallisesti vaikka ruokakauppojen lahjakorteilla edes muutaman kuukauden välein.
- » Ruokapasseja, joilla voisi noutaa esim. kuukauden ruoat.

PALVELUT, TALOUSOSAAMINEN JA TIEDONVÄLITTÄMINEN

- » Yhteiskunnan tuki ja tietoa siitä mistä kaikkialta apua voisi saada olisi paremmin tarjolla.
- » Rahasta/Raha-asioista puhuttaisiin enemmän kotona tai koulussa. Puhuttaisiin sen käytöstä, että tulevaisuudessa osattaisiin käyttää hyvin. Jos rahasta on joissain perheissä huolia, niin voisi puhua siitä jollekin ammattilaiselle, joka osaa kuunnella ja auttaa heitä. Tietenkin ilmaiseksi puhua heille.
- » Tarkempi terveyden ja mielenterveyden huolto ja heidän koulutuksensa määrän nosto.
- » Taloudellisen avun saamisesta pitäisi tehdä helpompaa.
- » Levitetään tietoa, mistä voi saada apua, kun sitä tarvii ja sitten myös oikeasti autetaan.
- » Mielenterveyteen panostettais.

10. Pelastakaa Lasten suositukset lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi

Lapsiperheköyhyyttä on mahdollista ehkäistä ja vähentää johdonmukaisin ja pitkäjänteisin toimenpitein. Suomi on sitoutunut vähentämään köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävien määrää 100 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä. Näistä kolmasosan tulee olla lapsia.

Jotta tavoitteisiin voidaan päästä, on panostettava lapsilähtöisiin politiikkatoimiin päätöksenteon eri tasoilla ja varattava riittävät resurssit palveluihin. Lapsen edun ensisijaisuuden on oltava aina päätöksenteon keskiössä. Lisäksi päätöksissä on varmistettava lapsivaikutusten arviointi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea ja YK:n lapsen oikeuksien komitea ovat nostaneet päättäjille jo pitkään huolensa sosiaaliturvan alhaisesta tasosta Suomessa. Nämä huomautukset on kuitenkin useaan otteeseen ohitettu, ja perusturvan taso on edelleen hälyttävän alhainen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on myös suosittanut, että Suomessa tulee välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin.

MITÄ PÄÄTTÄJIEN TULEE TEHDÄ VALTAKUNNALLISESTI?

- Kansallisiin toimenpidesuunnitelmiin ja kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin on sitouduttava. Lapsistrategian, eurooppalaisen lapsitakuun ja kansallisen köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämisen toimintasuunnitelman tavoitteita tulee toteuttaa ja seurata. Tehtyjen päätösten vaikutuksia on arvioidava myös jälkikäteen ja tehtävä tarvittaessa korjaavia toimenpiteitä, mikäli vaikutukset ovat lapsen oikeuksia haavoittavia ja lapsen edun vastaisia.
- Köyhyydessä eläviä lapsia tulee kuulla säännöllisin väliajoin lainvalmistelussa ja politiikkaohjelmien toimeenpanossa ja hyödynnettävä lasten ja nuorten kokemuspohjaa pienituloisten perheiden haasteiden ratkaisemisessa.
- Sosiaaliturva on nostettava riittävälle tasolle, eikä etuuksiin tule kohdistaa heikennyksiä, joilla lisätään lapsiperheköyhyyttä. Lapsiperheiden sosiaaliturvaan vuosina 2023-2024 tehdyt leikkaukset on peruttava.
- Sosiaaliturvauudistuksessa on pyrittävä etuusjärjestelmän yksinkertaistamiseen ja huomioitava monimuotoiset perhetilanteet, kuten yhden huoltajan taloudet ja vuoroasuvat perheet, sekä ylisukupolvisen köyhyyden ehkäiseminen.
- Pienituloisten lapsiperheiden asumista tulee tukea varmistamalla edullisten ja riittävän suurten asuntojen saatavuus. Asuntojen tarjonnan tulee vastata asuntojen tarpeeseen, jotta vuokra- ja hintataso pysyvät hallittuina ja pienituloisten perheiden riski joutua asunnottomaksi vähenee.
- Vanhempien työllistymistä tulee tukea ja lisätä osa-aikatyön mahdollisuuksia. Työn ja perhe-elämän yhteensovittamista tulee edistää. Työllistymistä tukevilla palveluilla on tunnistettava monimuotoisen perhetaustan vaikutukset.

MITÄ PÄÄTTÄJIEN TULEE TEHDÄ HYVINVOINTIALUEILLA?

- Hyvinvointialueita tulee tukea riittävästi ottamaan käyttöön johdonmukainen ja säännöllinen lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi kansallisen lapsistrategian ohjeistusten mukaisesti.
- Terveydenhuollon asiakasmaksujen korotuksia tulee välttää ja ehkäistä pienituloisten, haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten ja erikoisterveyshuollon asiakkaina olevien lasten ja lapsiperheiden jääminen vaille tarvitsemiaan terveydenhuollon palveluja.
- Köyhyydessä eläville lapsille ja perheille on varmistettava riittävät ja oikea-aikaiset sosiaali- ja terveyspalvelut. Lapsilla ja perheillä tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet saada apua ja tukea helposti arjessaan. Palveluja tulee tarjota myös digitaalisesti.
- Lapsille ja nuorille kohdennettuja ennaltaehkäiseviä mielenterveys- sekä kuraattori- ja psykologipalveluita on oltava tarvittava määrä.
- Hyvinvointialueiden sosiaalityöhön tulee taata riittävät resurssit, joilla voidaan vastata sosiaaliturvaan tehtyjen leikkausten vaikutusten vuoksi lisääntyvään täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen tarpeeseen.
- Perheille tulee olla riittävä määrä perhetyön ja kotipalveluiden avulla saatavaa tukea ja ohjausta. Lasten hyvän kasvun ja kehityksen tukemiseksi tukea tulee olla saatavilla lisäksi neuvolassa ja muissa terveydenhuollon palveluissa.

MITÄ PÄÄTTÄJIEN TULEE TEHDÄ KUNNISSA?

- Kunnan päätöksenteossa, kuten talouspäätöksissä ja hyvinvointisuunnitelmien laatimisessa, on kuuluttava lasten kokemuksia ja etsittävä aktiivisesti ratkaisuja köyhyyden ja osattomuuden katkaisemiseksi paikallisissa olosuhteissa. Kehotamme kaikkia kuntapäättäjiä käymään kansallisen lapsistrategian ja eOppivan kurssin "[Lapsen oikeudet - työkaluina lapsivaikutusten arviointi ja lapsibudjetointi](#)".
- Perheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin toteutumiseksi on varmistettava, että kunnan ja hyvinvointialueiden palveluiden yhteistyö toimii saumattomasti. Perhekeskusten toimintaa on kehitettävä ja ylläpidettävä, jotta tuntuma perheiden tuen tarpeisiin säilyy mahdollisimman lähellä lasten ja perheiden elämää.
- Lasten ja nuorten mielen hyvinvointiin tulee saada ennaltaehkäisevää tukea ja aitoja kohtaamisia nuorten arjen ympäristöissä. Tämä edellyttää sote- ja sivistysalan, nuorisotyön, seurakuntien nuorisotyön ja koulujen välisen yhteistyön vahvistamista sekä riittävien resurssien takaamista.
- Kunnissa tulee turvata yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet. Kouluissa, oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa on oltava riittävät välineet opiskeluun ja tarpeellinen tuki opetukseen. Ammatilliseen koulutukseen ei tule kohdistaa uusia säästöjä, jotka vaarantavat opetuksen laatua ja tukea.
- Kuntien tulee tarjota lapsille vähintään yksi ilmainen ja mieluinen harrastus koulupäivän yhteydessä niin kaupungeissa kuin maalaiskunnissa. Tähän tulee varata riittävät varat kunnan budjetista.
- Kunnissa tulee selvittää mahdollisuuksia järjestää lapsiperheille maksutonta kesäajan puistoruokailua ja varattava toimintaan tarvittavat varat. Maksuton ruokailu helpottaa pienituloisten perheiden kesäajan pärjäämistä kouluruokailun jäätyä tauolle.

MITÄ VOIMME TEHDÄ YHDESSÄ?

- Kannustetaan ja vahvistetaan kohtaamaan ja kohtelemaan toisia ihmisiä kunnioittavasti ja arvostavasti, jotta jokainen voi kokea olevansa yhteisönsä arvokas jäsen taloudellisesta tilanteestaan riippumatta.
- Lapsiperheköyhyyden vähentämisessä tulee hyödyntää yhteisöjen kannattelevaa voimaa. Eri järjestöjen, yhdistysten ja yritysten, seurakuntien ja urheiluseurojen sekä digitaalisen tuen ja paikallisyhteisöjen merkitys on huomioitava osana lasten ja perheiden arjen tukea. Yhteistyötä on tärkeää tehdä yli sektorirajojen ja julkisen ja kolmannen sektorin osaamista hyödyntäen.
- Paikallisesti toimiville yhteisöille on taattava resurssit auttaa toimeentulovaikeuksista kärsiviä perheitä neuvonnalla ja riittäväillä taloudellisilla avustuksilla.
- Lasten ja nuorten kuulluksi ja kohdatuksi tulemisen mahdollisuuksia on edistettävä yhteisöissä esimerkiksi yhteisillä tapaamisilla ja tilaisuuksilla sekä digitaalisia keinoja hyödyntäen. Lasten toiveita kuulemalla voidaan järjestää esimerkiksi maksuttomia harrastuskokeiluja yhteistyössä kunnan ja harrastusseurojen kanssa.
- Lapsiperheköyhyyden vaikutukset eivät saa vahingoittaa lasten hyvinvointia, kasvua ja kehitystä. Eri tahojen välisellä yhteistyöllä paikallisyhteisöt voivat olla merkittäväällä tavalla edistämässä lapsen oikeuksien toteutumista ja vaikuttamassa lapsiperheköyhyyden vähentämiseen ja ehkäisemiseen.

LAPSEN ÄÄNI 2024

Työryhmä: Aino Sarkia & Pihla Väливаара / Pelastakaa Lapset sekä
Yhden Vanhemman Perheiden Liiton nuorten kehittäjäryhmä Tsempparit

Raportin kuvat: Anna Autio

Raportin taitto: Atte Nykänen / Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä.

Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla.

Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi